

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ Γ. ΚΑΤΙΔΙΩΤΗ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ 2011

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΠΑ

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	VI
ΠΙΝΑΚΕΣ	VIII
ΑΚΡΩΝΥΜΑ	X
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	XII
1. ΙΔΡΥΣΗ, ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΜΕΤΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΔΝΤ	16
(1944-2010).....	16
2. ΤΑ ΜΕΣΑ ΤΟΥ ΔΝΤ ΓΙΑ ΣΤΗΡΙΞΗ ΧΩΡΩΝ ΜΕΛΩΝ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΣΕ ΚΡΙΣΗ 20	
3. ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΟΡΩΝ (CONDITIONALITY) ΚΑΙ ΤΟΥ ΗΘΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ (MORAL HAZARD)	24
4. Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΑΠΟ ΟΡΙΣΜΕΝΑ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ	32
4.1. ΜΕΞΙΚΟ	32
4.2. ΑΣΙΑ.....	34
4.3. ΡΩΣΙΑ	36
4.4. ΤΟΥΡΚΙΑ.....	37
4.5. ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ.....	38
5. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΔΝΤ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΡΕΧΟΥΣΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ - ΣΤΗΡΙΞΗ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΧΩΡΩΝ	42
6. Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ (ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ Ε.Ε.) ΓΙΑ ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΗ ΠΡΟΣΦΥΓΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΟ ΔΝΤ	48
7. ΜΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΥΠΕΡ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΟΥ ΔΝΤ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	60
8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	68
9. ΕΠΙΛΟΓΟΣ	72
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: ΓΕΝΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ	76

Πίνακες

ΠΙΝΑΚΑΣ 1-1: ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΕΛΛΕΙΜΜΑ	49
ΠΙΝΑΚΑΣ 1-3: ΔΗΜΟΣΙΑ ΈΣΟΔΑ	49
ΠΙΝΑΚΑΣ 1-2: ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	50
ΠΙΝΑΚΑΣ 1-1: ΑΝΑΦΟΡΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΟΣ / ΠΛΕΟΝΑΣΜΑΤΟΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ, ΕΠΙΠΕΔΟ ΧΡΕΟΥΣ .	76
ΠΙΝΑΚΑΣ 1-2: Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΟ ΔΝΤ	78
ΠΙΝΑΚΑΣ 1-3: ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΜΕ ΤΟ ΤΑΜΕΙΟ 1/5/1984 – 31/1/2011	80

Ακρώνυμα

<i>Ακρόνυμο</i>	<i>Εξήγηση</i>
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ΔΕΚΟ	Δημόσιες Επιχειρήσεις Και Οργανισμοί
ΕΔΤ	Ειδικό Τραβηκτικό Δικαίωμα
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΕΣΔΔ	Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΜΟΧΠ	Μνημόνιο Οικονομικής & Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής
ΝΑΒ	Νέες Πιστωτικές Διευκολύνσεις
ΟΟΣΑ	Focused Time-Delay Neural Network
ΠΣΑ	Πρόγραμμα Σταθερότητας & Ανάπτυξης
ΦΠΑ	Φόρος Προστιθέμενης Αξίας
Eurostat	Ευρωπαϊκή Στατιστική Αρχή
IMF	International Monetary Fund

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η συγγραφή της παρούσας διπλωματικής εργασίας συνέπεσε με μια εξαιρετικά δύσκολη, για τη χώρα μας και όχι μόνο, οικονομική συγκυρία. Η παγκόσμια οικονομική κρίση που ξέσπασε λίγο πριν το τέλος της πρώτης δεκαετίας του 21^{ου} αιώνα, συμπαρέσυρε πολλές οικονομίες, μεταξύ των οποίων και την ελληνική, η οποία ενώ αποτελεί μέρος της μεγαλύτερης οικονομικής, και όχι μόνο, ένωσης, αλλά και μέλος ενός από τα ισχυρότερα νομίσματα παγκοσμίως, αποδείχθηκε ιδιαίτερα ευάλωτη και κάθε άλλο παρά ισχυρή.

Το πολύ μεγάλο ύψος του δημοσιονομικού ελλείμματος αλλά και χρέους, που η κρίση άφησε να διαφανεί, οδήγησε την οικονομική κατάσταση της χώρας σε αδιέξοδο. Η πίεση που ασκήθηκε για την εξεύρεση άμεσης λύσης, συνοδευόμενη από σενάρια όπως αυτό της άμεσης εξόδου της χώρας από την Ευρωζώνη, προκάλεσαν τριγμούς και αναστάτωση στη νεοεκλεγείσα κυβέρνηση της χώρας το 2009. Οι διαπραγματεύσεις ήταν συνεχείς και διεξάγονταν, κυρίως, με τους εταίρους μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η χώρα έπρεπε, σύμφωνα με τους περισσότερους, να καταφύγει άμεσα σε δανεισμό προκειμένου να μπορέσει να αντεπεξέλθει στις υποχρεώσεις της.

Στην Ε.Ε., ωστόσο, δεν ήταν πολλοί εκείνοι που συμφωνούσαν να επωμιστούν οι λαοί των χωρών τους το βάρος των χρεών των σπάταλων ελληνικών κυβερνήσεων. Έτσι, μόνη της η Ε.Ε. δεν μπορούσε ή δεν ήθελε να αποτελέσει την πηγή διάσωσης της χώρας. Καθ' όλη τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων ακουγόταν πολύ συχνά η λύση της προσφυγής για δανεισμό στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Η πρόταση αυτή πλανιόταν για αρκετό καιρό, αλλά οι ελληνικές αρχές διαβεβαίωναν ότι κάτι τέτοιο δεν επρόκειτο να συμβεί.

Τελικά, μετά από μήνες άκαρπων διαπραγματεύσεων και αδυναμίας εξεύρεσης άλλης λύσης, τέλη Απριλίου του 2010, ο πρωθυπουργός της χώρας ανακοινώνει την προσφυγή της χώρας για δανεισμό στο ΔΝΤ και την Ε.Ε. Οι αντιδράσεις που προκάλεσε η απόφαση αυτή ήταν ποικίλες. Με το πέρασμα πια σχεδόν ενός έτους, οι αντιδράσεις αυτές και οι φωνές που ακούγονται, κυρίως από το εσωτερικό της χώρας και από τους πολίτες της, γίνονται όλο και πιο έντονες.

Στο θέμα αυτό, αλλά και στο ρόλο, γενικώς, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στην αντιμετώπιση των οικονομικών κρίσεων, εστιάζει η ανάλυση της παρούσας εργασίας. Σύμφωνα με το καταστατικό του, το ΔΝΤ αποτελεί ένα διεθνή οργανισμό, ο οποίος επιβλέπει το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα, παρακολουθώντας τις συναλλαγματικές ισοτιμίες και τα ισοζύγια πληρωμών και προσφέροντας οικονομική και τεχνική βοήθεια όταν αυτό του ζητηθεί. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο λειτουργεί για την ενίσχυση της διεθνούς νομισματικής συνεργασίας, τη διασφάλιση της οικονομικής σταθερότητας, τη διευκόλυνση του διεθνούς εμπορίου, την προώθηση υψηλών ποσοστών απασχόλησης και σταθερής οικονομικής ανάπτυξης και τη μείωση της φτώχειας σε ολόκληρο τον κόσμο.¹

Κατά τη δεκαετία του '90, το Ταμείο παρείχε οικονομική βοήθεια σε αρκετές χώρες, στις οποίες κύριος στόχος δεν ήταν μόνο η διόρθωση εξωτερικών ανισορροπιών, αλλά και η τόνωση της πεποιθήσής τους ώστε να προχωρήσουν σε μακροπρόθεσμες, διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, που θα απαιτούσαν και τη χρηματοδότηση του ισοζυγίου πληρωμών τους.

Εδώ και δύο δεκαετίες, πολλές αναδυόμενες οικονομίες βίωσαν οικονομικές, νομισματικές και τραπεζικές κρίσεις. Τις στιγμές εκείνες σε καθεμιά απ' τις χώρες αυτές εμφανίστηκαν μεγάλα εξωτερικά χρηματοδοτικά ανοίγματα εξ' αιτίας της μεγάλης εκροής κεφαλαίων και της απροθυμίας των επενδυτών να προσαρμόσουν τις βραχυπρόθεσμες απαιτήσεις τους. Υποστηρίζεται ότι οι διεθνείς κρίσεις δημιουργούνται, κυρίως, από ροές ρευστότητας και πανικού και θα μπορούσαν ως εκ τούτου να αποφευχθούν μέσω της παροχής επαρκούς ρευστότητας στις χώρες που απειλούνται με κρίση. Κατά την άποψη αυτή, η παγκόσμια οικονομική αρχιτεκτονική θα πρέπει να αναμορφωθεί δημιουργώντας ένα δανειστή της «τελευταίας στιγμής». Η αντίθετη άποψη υποστηρίζει πως όταν οι κρίσεις μπορούν να αποδοθούν σε άλλους παράγοντες, όπως έντονα σοκ ή κακοδιαχείριση, τότε η παροχή ρευστότητας μπορεί απλά να ενισχύει αφερέγγυες οικονομίες, επομένως να συντηρεί το χρέος και τον

¹ Σύμφωνα με το www.imf.gr

ηθικό κίνδυνο των πιστωτών. Συνακολούθως, οι παρεμβάσεις του ΔΝΤ οφείλουν να είναι περιορισμένες τόσο σε μέγεθος, όσο και σε συχνότητα, ώστε να μειώνουν τις στρεβλώσεις του παραπάνω κινδύνου².

Λόγω της επικαιρότητας του ζητήματος του ελληνικού δανεισμού και των συνεχών εξελίξεων που λαμβάνουν χώρα και σχετίζονται με αυτό, η συγγραφή του παρόντος πονήματος δεν ήταν ιδιαίτερα εύκολη καθώς σε αυτό όφειλαν να εντάσσονται κάθε τόσο όλες οι τελευταίες αλλαγές και εξελίξεις, τουλάχιστον μέχρι και την ημέρα παράδοσής του. Καθώς το παραπάνω θέμα θα μπορούσε πολύ εύκολα να πολιτικοποιηθεί, οφείλω ίσως να διευκρινίσω ότι η συγκεκριμένη εργασία αναφέρεται με το πλέον αντικειμενικό τρόπο στα πραγματικά γεγονότα, ενώ συγχρόνως καταβάλλεται κάθε δυνατή προσπάθεια για την αποφυγή υποκειμενικών αξιολογικών κρίσεων.

Η παρακάτω παρούσα εργασία δομείται σε εννέα βασικές ενότητες:

Στην **πρώτη ενότητα** παρουσιάζονται το ιστορικό της ίδρυσης και οι σκοποί του ΔΝΤ και εν συνεχεία περιγράφεται και αξιολογείται η μετεξέλιξή του.

Η **δεύτερη ενότητα** εστιάζει στα μέσα που διαθέτει και ενεργοποιεί το ΔΝΤ για τη στήριξη χωρών μελών του που βρίσκονται σε κρίση και επιζητούν την εμπλοκή του στην αντιμετώπισή της.

Στην **τρίτη ενότητα** γίνεται ειδική αναφορά σε δύο κεντρικά ζητήματα που άπτονται της πολιτικής στήριξης του ΔΝΤ και αποτελούν σημεία κριτικής αλλά συχνά και αμφισβήτησης της πολιτικής και οικονομικής αποτελεσματικότητας της εν λόγω πολιτικής. Τα ζητήματα αυτά είναι: οι όροι (ή αιρεσιμότητα, *conditionality*) που συνοδεύουν τα προγράμματα στήριξης και δεσμεύουν τις λήπτριες χώρες καθώς και οι ηθικοί κίνδυνοι που αφορούν στη χρηστή αξιοποίηση της βοήθειας αλλά και στο ποιος πραγματικά πρέπει να φέρει το βάρος αυτής.

² Corsetti G., Guimaraes B., Roubini N., (2005), “*International lending of last resort and moral hazard: a model of IMF’s catalytic finance*”, 11/2002. This version: 3/2005, σελ. 2

Στην **τέταρτη ενότητα** παρατίθεται και αξιολογείται η στήριξη που προσέφερε το ΔΝΤ σε διάφορες χώρες σε κρίση τα τελευταία 30 χρόνια, καθώς και η τελική έκβαση αυτής. Η σχετική εμπειρία άλλων χωρών θα μπορούσε να βοηθήσει στην αξιολόγηση και της στήριξης που δόθηκε στην Ελλάδα.

Στο επίκεντρο της **πέμπτης ενότητας** βρίσκονται ο ρόλος και η δράση του ΔΝΤ κατά την τρέχουσα διεθνή οικονομική κρίση. Μεταξύ άλλων γίνεται ειδική αναφορά στα προγράμματα στήριξης διάφορων ευρωπαϊκών χωρών όπως π.χ. της Ισλανδίας, της Λετονίας, της Ρουμανίας και της Ουγγαρίας.

Η **ενότητες 6 και 7** ασχολούνται με την εμπλοκή του ΔΝΤ στην περίπτωση της Ελλάδος. Μετά την παρουσίαση της συζήτησης για ενδεχόμενη προσφυγή της Ελλάδος στο μηχανισμό στήριξης του ΔΝΤ, συζητούνται κριτικά τα υπέρ και κατά της χρηματοδοτικής στήριξης του ΔΝΤ και των δεσμεύσεων που ανέλαβε η χώρα μας.

Στην **ενότητα 8** συνοψίζονται τα βασικά συμπεράσματα της ανάλυσης του ελληνικού προβλήματος και του εφαρμοζόμενου προγράμματος προσαρμογής και διατυπώνονται ορισμένες προτάσεις πολιτικής.

Στην τελευταία **ένατη ενότητα**, που είναι ο **επίλογος**, συνοψίζονται τα αποτελέσματα της συνολικής εργασίας.

1. ΙΔΡΥΣΗ, ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΜΕΤΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΔΝΤ

(1944-2010)

Η ίδρυση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου προέκυψε ως αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης της δεκαετίας του 1930. Τότε, προκειμένου να θωρακίσουν τις δοκιμαζόμενες οικονομίες τους, οι ανεπτυγμένες χώρες ύψωσαν τείχη στο διεθνές εμπόριο, υποτίμησαν ανταγωνιστικά τα νομίσματά τους και περιέστειλαν την ελευθερία των πολιτών τους να διατηρούν ξένο συνάλλαγμα. Τα αποτελέσματα των πολιτικών αυτών ήταν καταστροφικά. Το παγκόσμιο εμπόριο έφθινε απότομα, η μείωση του διεθνούς εμπορίου επέτεινε την ύφεση, ενώ το βιοτικό επίπεδο και η απασχόληση σημείωσαν μια εξαιρετικά φθίνουσα πορεία. Επίσης, ο εμπορικός προστατευτισμός και οι ανταγωνιστικές υποτιμήσεις διατάραξαν και τη διεθνή πολιτική συνεργασία και όξυναν τους εθνικιστικούς οικονομικούς και πολιτικούς ανταγωνισμούς.

Η συνάντηση το καλοκαίρι του 1944 στο Bretton Woods των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, με αντιπροσώπους από 45 χώρες, επόμενο ήταν να οδηγήσει στη λήψη αποφάσεων για την αναστροφή της κατάστασης αυτής και την αναθέρμανση της διεθνούς συνεργασίας. Ως αποτέλεσμα αυτού προέκυψε το ΔΝΤ,³ το οποίο εν τέλει ιδρύθηκε στην Ουάσιγκτον των ΗΠΑ το Δεκέμβριο του 1945 από 29 χώρες, ενώ επισήμως άρχισε να λειτουργεί την 1^η Μαρτίου 1947. Αργότερα την ίδια χρονιά, η Γαλλία ήταν η πρώτη χώρα που κατέφυγε στο δανεισμό από το Ταμείο. Η συμμετοχή χωρών στο ΔΝΤ αυξήθηκε προς τα τέλη της δεκαετίας του '50 και το '60, όταν πολλές από τις αφρικανικές χώρες απέκτησαν την ανεξαρτησία τους από τις αποικιοκρατικές δυνάμεις. Ωστόσο, η ψυχροπολεμική ατμόσφαιρα της εποχής άφησε εκτός Ταμείου πολλές από τις χώρες που βρίσκονταν στη σφαίρα επιρροής της ΕΣΔΔ.

³ Αλλά και άλλοι οργανισμοί όπως η Διεθνής Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (International Bank for Reconstruction and Development-IBRD, η Διεθνής Χρηματοδοτική Εταιρεία (International Financial Corporation – IFC) και ο Διεθνής Αναπτυξιακός Οργανισμός (International Development Association – IDA).

Το σύστημα σταθερών ισοτιμιών του Bretton Woods ή αλλιώς σύστημα συναλλάγματος-χρυσού, που κυριαρχούσε έως τότε και που συνέδεε το δολάριο με τα υπόλοιπα νομίσματα με μια σταθερή ποσότητα χρυσού, κατέρρευσε το 1971 όταν οι ΗΠΑ ανέστειλαν την μετατρεψιμότητα των δολαρίων που κατείχαν άλλες χώρες του ΔΝΤ σε χρυσό. Σταδιακά, και ειδικά μετά το 1973 οι περισσότερες χώρες υιοθέτησαν το σύστημα ελεύθερα κυμαινόμενων ισοτιμιών έναντι του δολαρίου και ουσιαστικά κατήγγησαν τον πυρήνα της μεταπολεμικής νομισματικής τάξης. Έκτοτε, τα μέλη του ΔΝΤ μπορούσαν να επιλέξουν οποιαδήποτε μορφή συναλλαγματικής ρύθμισης επιθυμούσαν αρκεί να μη συνέδεαν το νόμισμά τους με χρυσό. Το σύστημα κυμαινόμενων ισοτιμιών που υιοθετήθηκε διευκόλυνε την προσαρμογή και ομαλή έξοδο από διάφορες κρίσεις που κατά καιρούς προέκυπταν, όπως ήταν για παράδειγμα οι πετρελαιακές κρίσεις της δεκαετίας του '70. Το ΔΝΤ για να μπορέσει να αντεπεξέλθει σε αυτές υιοθέτησε τότε τα νέα δανειοδοτικά του μέσα, όπως ήταν το Ταμείο υπέρ των Αναπτυσσομένων Χωρών, που βοηθούσε τις φτωχές χώρες να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες του ισοζυγίου πληρωμών τους.

Σταδιακά, το ΔΝΤ με τις πρωτοβουλίες του άρχισε να παίζει έναν όλο και σημαντικότερο ρόλο στην αποσόβηση παγκόσμιων κρίσεων, όπως ήταν για παράδειγμα η κρίση που προέκυψε στα τέλη της δεκαετίας του '70 από την ανακύκλωση πετροδολαρίων. Η πτώση του τείχους του Βερολίνου το 1989 και η διάλυση της ΕΣΣΔ το 1991 αύξησε τόσο πολύ τα μέλη του ΔΝΤ, που τον κατέστησε παγκόσμιο οργανισμό. Το Ταμείο έπαιξε βασικό ρόλο στην ομαλή και επιτυχή ενσωμάτωση των παραπάνω χωρών στο σύστημα της ελεύθερης αγοράς, μέσω συμβουλευτικής πολιτικής, τεχνικής και οικονομικής βοήθειας, με αποτέλεσμα πολλές απ' αυτές τελικά να ενταχθούν και στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Το 1997 ωστόσο, ένα κύμα συναλλαγματικών και τραπεζικών κρίσεων ξέσπασε στην Ανατολική και Νοτιοανατολική Ασία παρασύροντας σε αυτό αρκετές χώρες οι οποίες ζήτησαν τη βοήθεια του Ταμείου για να βγουν απ' την κρίση. Η κριτική που ασκήθηκε στο ΔΝΤ τότε ήταν έντονη, λόγω του αυξημένου ρόλου και της παρέμβασής του, αλλά και λόγω ορισμένων λανθασμένων όρων που επέβαλε στις λήπτριες χώρες. Τα συμπεράσματα που το ΔΝΤ εξήγε μέσα από αυτό ήταν θεμελιώδη και του έδειξαν το δρόμο σχετικά με τις μελλοντικές πολιτικές του σε αντίστοιχες περιπτώσεις. Κατά τη δεκαετία του '90, το ΔΝΤ συνεργάστηκε στενά και με άλλους

οργανισμούς, όπως με την Παγκόσμια Τράπεζα, προκειμένου να ελαφρύνουν τα χρέη των φτωχών χωρών.

Ο κύριος σκοπός του ΔΝΤ είναι να διασφαλίσει τη σταθερότητα του διεθνούς νομισματικού συστήματος, του συστήματος ισοτιμιών συναλλάγματος και διεθνών πληρωμών που επιτρέπουν στα κράτη (και στους πολίτες τους) να αγοράζουν το ένα από το άλλο, αγαθά και υπηρεσίες. Το σύστημα αυτό είναι σημαντικό για τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη καθώς αυξάνει το βιοτικό επίπεδο και περιορίζει τη φτώχεια. Έτσι λοιπόν οι στόχοι του ΔΝΤ είναι οι ακόλουθοι:⁴

i. Προαγωγή της διεθνούς οικονομικής συνεργασίας, εφόσον παρέχει τους απαραίτητους μηχανισμούς τόσο για γνωμοδότηση όσο και για συνεργασία επάνω σε διεθνή νομισματικά προβλήματα.

ii. Διευκόλυνση της ισόρροπης ανάπτυξης και επέκτασης του διεθνούς εμπορίου που θα συμβάλλει στη δημιουργία και διατήρηση υψηλών επιπέδων απασχόλησης και πραγματικού εισοδήματος και άρα θα μειώσει τα επίπεδα φτώχειας.

iii. Προώθηση της συναλλαγματικής σταθερότητας, ώστε να αποφεύγονται ανταγωνιστικές συναλλαγματικές υποτιμήσεις για ανταγωνιστικούς σκοπούς αλλά και προώθηση ενός ανοιχτού συστήματος διεθνών πληρωμών.

iv. Η καθιέρωση ενός πολύπλευρου αλλά φιλελεύθερου συστήματος πληρωμών που θα σέβεται τις συναλλαγές μεταξύ των μελών του και μείωση των περιορισμών του ξένου συναλλάγματος οι οποίοι εμποδίζουν την ανάπτυξη του παγκόσμιου εμπορίου.

v. Η τόνωση της πεποίθησης των μελών μέσω δανεισμού, με προσωρινό χαρακτήρα και με εγγυήσεις, ώστε να μπορέσουν να διορθώσουν τις ανισορροπίες του ισοζυγίου πληρωμών τους, χωρίς να καταφεύγουν σε καταστροφικά μέτρα για την εθνική ή και τη διεθνή ακόμη ευημερία.

⁴ Σκοποί Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, www.imf.com & Μπαμπανάσης Σ., (2004), «Νέα Διεθνής Οικονομία», Παπαζήσης, Αθήνα, σελ. 73

vi. Να μειώσει τη διάρκεια και το βαθμό αστάθειας του εξωτερικού ισοζυγίου πληρωμών των μελών του.

Γενικότερα, μπορούμε να πούμε ότι το ΔΝΤ παρέχει το πεδίο για συνεργασία των κρατών σε νομισματικά ζητήματα, ώστε να προαχθεί ένα παγκόσμιο σταθερό νομισματικό σύστημα στο οποίο τα κράτη θα μπορούν να επιτύχουν υψηλά επίπεδα απασχόλησης, χαμηλό πληθωρισμό και βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη.

Η αναταραχή στις προηγμένες πιστωτικές αγορές κατά τα έτη 2007 και 2008, έδειξε ότι η εγχώρια και διεθνής οικονομική σταθερότητα δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να θεωρηθεί ως δεδομένη, ούτε ακόμη και στις πιο εύπορες χώρες του πλανήτη. Έτσι, το ΔΝΤ επαναδιατύπωσε τις λειτουργίες του· ενίσχυσε τα δανειοδοτικά του μέσα, ενδυνάμωσε τον οικονομικό και πιστωτικό έλεγχο των κρατών μελών του, ενώ άρχισε να επιδεικνύει ιδιαίτερη προσοχή στις επιπτώσεις των πολιτικών των πιο πλούσιων χωρών στις πιο αδύναμες. Επιπλέον, παρέχει αναλύσεις των παγκόσμιων οικονομικών εξελίξεων στους υπουργούς οικονομικών και τους διοικητές των κεντρικών τραπεζών των χωρών, ενώ καθιέρωσε και τις συσκέψεις με τις πιο ανεπτυγμένες οικονομίες σχετικά με τα παγκόσμια οικονομικά προβλήματα. Στις εργασίες του περιλαμβάνεται και η δημοσίευση, κάθε δύο χρόνια, της Παγκόσμιας Έκθεσης Οικονομικής Σταθερότητας, η οποία εκτός των άλλων περιλαμβάνει τις πιο πρόσφατες εξελίξεις στην παγκόσμια οικονομία.

Έτσι λοιπόν, αυτό που ξεκίνησε σαν ένας μικρός οργανισμός με περιορισμένους στόχους, κατέληξε σήμερα να είναι ένας παγκόσμιος οικονομικός οργανισμός. Από τον Ιούνιο του 2009, οπότε έγινε η τελευταία είσοδος χώρας στον οργανισμό, το Ταμείο αριθμεί πλέον 186 χώρες – μέλη.

2. ΤΑ ΜΕΣΑ ΤΟΥ ΔΝΤ ΓΙΑ ΣΤΗΡΙΞΗ ΧΩΡΩΝ ΜΕΛΩΝ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΣΕ ΚΡΙΣΗ

Τα βασικά εργαλεία που το ΔΝΤ έχει στη διάθεσή του προκειμένου να επιτύχει τους βασικούς στόχους του, αλλά και να βοηθήσει τις χώρες που βρίσκονται σε κρίση, είναι τρία: α) η εποπτεία, β) η τεχνική βοήθεια και εκπαίδευση και γ) ο δανεισμός.

α) Το πρώτο μέσον, αυτό της εποπτείας, αναφέρεται σε μια διαδικασία ελέγχου και συνομιλιών σχετικά με τις οικονομικές και νομισματικές πολιτικές της εκάστοτε χώρας και είναι γνωστή ως διμερής διαβούλευση. Το ΔΝΤ σε τακτά διαστήματα συντάσσει αναλυτικές αξιολογήσεις της οικονομικής κατάστασης του κάθε κράτους μέλους. Στο πλαίσιο αυτό, η ουσία των συνομιλιών αφορά την ύπαρξη ή όχι κινδύνων για την εγχώρια και διεθνή οικονομική σταθερότητα που θα ήγειρε την ανάγκη για προσαρμογές στην οικονομική και νομισματική πολιτική. Το ΔΝΤ έχει επίσης τη δυνατότητα σύγκλησης πολυμερών συνομιλιών, οι οποίες ουσιαστικά αφορούν στις συναντήσεις παρόμοιων συστημικά οικονομιών, που εγείρουν ζητήματα ευρύτερης βαρύτητας για την παγκόσμια οικονομία.

β) Η τεχνική βοήθεια και εκπαίδευση ουσιαστικά συμβάλλει στην ενδυνάμωση της ικανότητας των κρατών μελών για το σχεδιασμό και την εφαρμογή αποτελεσματικών πολιτικών. Η τεχνική βοήθεια προσφέρεται σε διάφορους τομείς, συμπεριλαμβανομένης της δημοσιονομικής πολιτικής, στις πολιτικές νομισματικής και συναλλαγματικής ισοτιμίας, στην επίβλεψη και τη νομοθεσία του τραπεζικού και νομισματικού συστήματος, καθώς και στα στατιστικά στοιχεία των χωρών.

Έτσι, μέσα από επίσημες ή και ανεπίσημες συμβουλές στα μέλη για την υιοθέτηση κατάλληλων μέτρων και κανόνων, την πολυμερή επιτήρηση και την παροχή τεχνικής βοήθειας, το ΔΝΤ ενθαρρύνει τα μέλη του να εισάγουν υγιείς πολιτικές σαν πρόληψη κατά της εμφάνισης ανισορροπιών στο ισοζύγιο πληρωμών ή εφόσον οι δυσκολίες αυτές έχουν εμφανιστεί, να λάβουν τα κατάλληλα διορθωτικά μέτρα όσο ακόμη βρίσκονται σε πρώιμο στάδιο.

γ) Στην τελευταία και πιο κρίσιμη περίπτωση βοήθειας, το ΔΝΤ ουσιαστικά λειτουργεί ως πηγή άντλησης πόρων για επανάκαμψη των χωρών που αντιμετωπίζουν πρόβλημα χρηματοδότησης του ισοζυγίου πληρωμών τους. Η δανειζόμενη χώρα

χαράσσει το οικονομικό πρόγραμμά της, που στηρίζεται στη χρηματοδότηση, σε συνεργασία με το ΔΝΤ, ενώ η συνέχιση ή μη της οικονομικής ενίσχυσης εξαρτάται από την επιτυχή εφαρμογή του παραπάνω προγράμματος. Σε χώρες χαμηλού εισοδήματος, το ΔΝΤ παρέχει χρηματοοικονομική στήριξη μέσω των δυνατοτήτων δανεισμού με ευνοϊκούς όρους. Το ΔΝΤ έχει διπλασιάσει τα όρια πρόσβασης δανείων και ενισχύει το δανεισμό του στις φτωχότερες χώρες του κόσμου με μηδενικά επιτόκια μέχρι το 2012. Μετά την κατάρρευση του συστήματος του Bretton-Woods το Ταμείο έπαψε να δανείζει πια με στόχο τη διατήρηση των συναλλαγματικών ισοτιμιών, και δάνειζε μόνο για τη διευκόλυνση της προσαρμογής του ισοζυγίου πληρωμών. Πιο πρόσφατα η κύρια αιτία δανεισμού από το Ταμείο είναι η αντιμετώπιση κρίσεων χρέους και τραπεζικών χρεοκοπιών⁵.

Το ΔΝΤ αντλεί τους πόρους του από τα κράτη-μέλη του, κυρίως, μέσω καταβολής μεριδίων (quota), που αντικατοπτρίζουν το οικονομικό μέγεθος κάθε κράτους και που αναθεωρούνται κάθε 5 χρόνια. Αρχικά καθορίστηκε με βάση μια φόρμουλα που περιλάμβανε διάφορες οικονομικές μεταβλητές, όπως μέση ροή εξαγωγών και εισαγωγών, εθνικό εισόδημα, κλπ⁶. Η συνεισφορά που η κάθε χώρα-μέλος οφείλει να καταβάλλει στον οργανισμό, καθορίζεται με την εισοδή της σε αυτόν. Η συνεισφορά αυτή είναι που σε μεγάλο βαθμό προσδιορίζει και τη βαρύτητα της ψήφου της κάθε χώρας, όπως επίσης και το μέγεθος του δανείου που μπορεί να πάρει, εάν αυτό χρειαστεί. Μετά την κατάρρευση του ενυπόθηκου δανεισμού στις ΗΠΑ το 2008, που παρέσυρε και τις υπόλοιπες ανεπτυγμένες και μη οικονομίες, το ΔΝΤ για άλλη μια φορά κατακλύστηκε με αμέτρητες αιτήσεις για βοήθεια. Έτσι, λόγω των αυξημένων δανειοδοτικών αναγκών του Ταμείου που προέκυψαν, η εισφορά των πλούσιων χωρών προς αυτό, τριπλασιάστηκε.

⁵ Vaubel R., (1983), "The Moral Hazard of IMF Lending", The World Economy 6, No.3, 3/1983

⁶ Μπαμπανάσης Σ., ο.π. σημ. 4, σελ. 74

Ένα από τα μέσα που το ΔΝΤ διαθέτει για την αντιμετώπιση προβλημάτων των κρατών-μελών του, είναι τα Ειδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα⁷, τα οποία καθιερώθηκαν ως συμπληρωματικά συναλλαγματικά αποθέματα παράλληλα με το χρυσό και τα αποθεματικά νομίσματα (δολάριο, λίρα, μάρκο, κλπ). Αποτελούν στην ουσία ένα είδος χάρτινου χρυσού και ένα διεθνές αποθεματικό στοιχείο ενεργητικού που εκδίδεται από το ΔΝΤ και που μπορεί να αναπληρώσει τα επίσημα αποθεματικά των κρατών-μελών. Έτσι, η συμπλήρωση της διεθνούς ρευστότητας γίνεται με την ενίσχυση του ρόλου των ΕΔΤ⁸. Τα κράτη μέλη καταβάλλουν το 75% του μεριδίου τους σε εθνικό νόμισμα και το 25% σε ΕΔΤ ή άλλα νομίσματα που χρησιμοποιούνται σαν αποθέματα. Δύο επιχορηγήσεις τον Αύγουστο και το Σεπτέμβριο του 2009 αύξησαν το οφειλόμενο μερίδιο των ΕΔΤ περίπου στο δεκαπλάσιο (δηλ. \$313δισ). Τα μέλη μπορούν αν θέλουν να ανταλλάξουν μεταξύ τους ΕΔΤ με νόμισμα.

Επιπλέον υπάρχει και η δυνατότητα των Νέων Πιστωτικών Διευκολύνσεων (ΝΠΔ) οι οποίες ουσιαστικά αποτελούν πιστωτικές συμφωνίες μεταξύ του ΔΝΤ και μιας ομάδας κρατών-μελών για αύξηση του ποσού δανεισμού τους προς το Ταμείο, όταν οι πόροι του δεν αρκούν για το δανεισμό μιας εξαιρετικής περίπτωσης που θα μπορούσε να διαταράξει το διεθνές νομισματικό σύστημα. Στη σύνοδο G-20 τον Απρίλιο του 2009, οι παγκόσμιοι ηγέτες υποσχέθηκαν να στηρίξουν την ανάπτυξη στις αναδυόμενες αγορές και τις αναπτυσσόμενες χώρες, όπως ήδη τονίσθηκε, τριπλασιάζοντας τους πόρους δανεισμού του ΔΝΤ από \$250δισ σε \$750δισ. Τηρώντας την υπόσχεση αυτή στις 24/11/2009, οι υπάρχοντες και δυνητικοί νέοι συμμετέχοντες των ΝΠΔ (NAB) συμφώνησαν να τις επεκτείνουν σε \$600δισ. Οι ετήσιες δαπάνες λειτουργίας του Ταμείου καλύπτονται κυρίως από τη διαφορά μεταξύ της εισπραξης τόκων (επί οφειλόμενων δανείων) και της καταβολής τόκων (επί ποσοτώσεων που χρησιμοποιούνται για τη χρηματοδότηση των "αποθεματικών θέσεων" των δανείων), ωστόσο τα κράτη-μέλη συμφώνησαν πρόσφατα να υιοθετήσουν ένα νέο μοντέλο εισοδήματος που βασίζεται σε μια σειρά εισοδηματικών πηγών που ταιριάζουν περισσότερο στις ποικίλες δραστηριότητες του Ταμείου.

⁷ SDR (Special Drawing Right)

⁸ Μπαμπανάσης Σ., ο.π. σημ. 4, σελ. 76

3. ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΟΡΩΝ (CONDITIONALITY) ΚΑΙ ΤΟΥ ΗΘΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ (MORAL HAZARD)

Η προσφυγή μιας χώρας σε δανεισμό από το ΔΝΤ, ουσιαστικά, αποτελεί συναίνεση στην προσαρμογή των οικονομικών της πολιτικών, με τρόπο ώστε να ξεπεράσει τα προβλήματα που την ανάγκασαν να καταφύγει στο δανεισμό από τη διεθνή κοινότητα. Οι παραπάνω προϋποθέσεις δανεισμού λειτουργούν έμμεσα και ως εγγύηση ότι η χώρα θα μπορέσει να αποπληρώσει το δάνειο. Αυτή είναι ουσιαστικά η έννοια της conditionality⁹. Αποτελεί δηλαδή ένα σαφή σύνδεσμο μεταξύ της έγκρισης έναρξης χρηματοδότησης από το Ταμείο, ή και της συνέχισής της, και της εφαρμογής συγκεκριμένων κυβερνητικών πολιτικών¹⁰. Αποτελεί, με άλλα λόγια, ένα από τα συστατικά στοιχεία της ευρείας στρατηγικής του Ταμείου, που έγκειται στη βοήθεια των μελών του να ενδυναμώσουν την οικονομική και νομισματική τους πολιτική¹¹.

Η αρχή της conditionality βρίσκεται στο άρθρο V, τμήμα 3 του διεθνούς οργανισμού και απαιτεί από το ΔΝΤ να υιοθετήσει γενικές πολιτικές στη χρήση των πόρων του, ενώ εξουσιοδοτεί το Ταμείο να ακολουθήσει ειδικές πολιτικές που θα βοηθήσουν τα μέλη να επιλύσουν ανισορροπίες του ισοζυγίου πληρωμών τους, με τρόπο σύμφωνο με τις αρχές του οργανισμού και με επαρκείς διαφυλάξεις. Τα τελευταία χρόνια το Ταμείο έχει εξορθολογίσει τις προϋποθέσεις αυτές, προκειμένου να προάγει ισχυρές και αποτελεσματικές εθνικές πολιτικές, αλλά και να ενισχύσει την ικανότητά του να επιλύει ή και να εμποδίζει κρίσεις.

⁹ Δεν υπάρχει ακριβής μετάφραση για τον όρο «conditionality» στα ελληνικά. Οι όροι που πιθανόν προσιδιάζουν είναι «όροι», «αιρεσιμότητα» ή «προϋποθέσεις». Γι' αυτό και στο παρόν κείμενο, ο όρος χρησιμοποιείται ως επί το πλείστον αμετάφραστος.

¹⁰ IMF (2001a), "Purposes of Conditionality, Conditionality in Fund-Supported Programs, Policy Issues", Prepared by the Policy Department & Review Department (in consultation with other departments), Approved by Jack Boorman, 16/2, σελ. 7

¹¹ IMF (2002), "Guidelines on Conditionality", Prepared by the Legal and Policy Development & Review Departments (in consultation with other departments), Approved by Timothy F. Geithner and François Gianviti, 25/9

Υπό μία ευρεία έννοια η conditionality περιλαμβάνει τόσο το σχεδιασμό των υποστηριζόμενων από το Ταμείο προγραμμάτων (κυρίως δηλαδή δομικές μακροοικονομικές πολιτικές), όσο και τα εργαλεία που εν τέλει θα χρησιμοποιηθούν για τον έλεγχο της πορείας των στόχων που τέθηκαν από τη χώρα και το Ταμείο και τα οποία δεν είναι τα ίδια σε κάθε περίπτωση. Το ΔΝΤ έχει την απόλυτη ευθύνη για την εφαρμογή και επιτήρηση όλων των προϋποθέσεων που αφορούν τη χρήση των πόρων του. Οι προϋποθέσεις από την άλλη των προγραμμάτων θα πρέπει να εφαρμόζονται φειδωλά και να διέπονται από τις ακόλουθες αρχές:

α) Να βρίσκονται εντός του άμεσου ελέγχου του κράτους και να είναι ζωτικής σημασίας για την επίτευξη των στόχων του προγράμματος ή για την επίβλεψη της εφαρμογής του.

β) Υπό κανονικές συνθήκες θα πρέπει να αποτελούνται από μεταβλητές και διαρθρωτικά μέτρα εντός των περιοχών ευθύνης του Ταμείου, δηλαδή μέτρα που να αφορούν κυρίως τη μακροοικονομική σταθεροποίηση αλλά και χρηματοοικονομικά ζητήματα που να σχετίζονται με τη λειτουργία τόσο των εγχώριων όσο και των διεθνών χρηματαγορών. Σε περίπτωση, όμως, που υιοθετηθούν άλλα μέτρα, τότε αυτά απαιτούν και τη λεπτομερή ανάλυση της κριτικής τους σημασίας.

γ) Οι προϋποθέσεις αυτές μπορεί να προσδοκούν από το κράτος είτε να επιτύχει συγκεκριμένους στόχους, οπότε τότε μιλάμε για conditionality βασισμένη σε αποτελέσματα, είτε να λάβει (ή να μη λάβει) συγκεκριμένες δράσεις οπότε έχουμε τη conditionality τη βασισμένη σε δράσεις.

Η conditionality, δηλαδή, στόχο έχει να βοηθήσει τις χώρες να επιλύσουν τα προβλήματα του ισοζυγίου πληρωμών τους και να ενισχύσουν την οικονομική και νομισματική τους πολιτική, χωρίς αυτά να καταφύγουν σε μέτρα που θα μπορούσαν να θέσουν τόσο την εθνική, όσο και τη διεθνή ευημερία σε κίνδυνο. Επιπλέον, με τον τρόπο αυτό επιδιώκεται να εξασφαλιστεί ότι η οικονομία της δανειζόμενης χώρας θα μπορέσει να επανακάμψει ώστε να μπορέσει να εξοφλήσει το χρέος της.

Οι προϋποθέσεις υπήρχαν πάντοτε ως υπόθεση δανεισμού από το ΔΝΤ. Μέχρι τις αρχές του 1980 οι προϋποθέσεις αυτές αφορούσαν κυρίως μακροοικονομικές πολιτικές. Η πολυπλοκότητα και η έκταση των διαρθρωτικών προϋποθέσεων συνεχώς αυξανόταν, αντανακλώντας εν μέρει και την αυξανόμενη παρέμβαση του Ταμείου σε

χώρες με χαμηλά εισοδήματα, όπου τα διαρθρωτικά προβλήματα ήταν τόσο σοβαρά που εμπόδιζαν την οικονομική σταθερότητα και ανάπτυξη. Σήμερα όμως, το ΔΝΤ είναι πιο ευέλικτο στον τρόπο με τον οποίο συνεργάζεται με τις χώρες σε ζητήματα που αφορούν τη διαρθρωτική μεταρρύθμιση της οικονομίας τους, ενώ εισήγαγε ένα νέο μέσο την «Ευέλικτη Πιστωτική Γραμμή», η οποία δεν επιβάλλει συγκεκριμένη conditionality αρκεί η χώρα να καλύπτει κάποια κριτήρια.

Το ζήτημα της conditionality ωστόσο έχει περάσει κι αυτό από έντονη κριτική. Πολλοί είναι εκείνοι που έχουν εκφράσει το σκεπτικισμό τους σχετικά με την αποτελεσματικότητά της, όπως εφαρμόζεται από το Ταμείο. Κάποιοι ακαδημαϊκοί ενώ επιβεβαιώνουν τη σημασία, την επιθυμία και την αποτελεσματικότητα της conditionality, αναφέρονται και στην αδυναμία που υπάρχει να ελέγξουν το αποτέλεσμα εάν κάποιο πρόγραμμα δεν εφαρμόζοταν. Άλλοι αμφισβήτησαν την αποτελεσματικότητά της γενικά, αναφερόμενοι στην περιορισμένη επίδραση κάποιων πολιτικών που θεωρούνται κλειδιά, αλλά και λόγω της διακοπής αρκετών προγραμμάτων εξαιτίας της μη συμμόρφωσης των χωρών με αυτά, και της υποτροπής, το γεγονός δηλαδή ότι πολλές αναπτυσσόμενες χώρες, βρίσκουν στο ΔΝΤ την εύκολη λύση και καταφεύγουν διαρκώς σ' αυτό για χρηματοδότηση¹².

Κάποιες Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις¹³ (π.χ. η Jubilee 2000) από την άλλη θεωρούν ότι το ΔΝΤ θα πρέπει να εγκαταλείψει τη conditionality συνολικά κι αυτό διότι η χρηματοδότηση από αυτό θα πρέπει να βασίζεται στις ανάγκες των αντίστοιχων κρατών και ότι οι πολιτικές που πρέπει να αναληφθούν οφείλουν να είναι δική τους επιλογή. Επιπλέον, πολλοί σχολιαστές τόνισαν τη σημασία του διαχωρισμού μεταξύ της conditionality σαν τμήμα ενός μακροπρόθεσμου, αναδιαρθρωτικού προγράμματος και της conditionality που είναι αναγκαία για μια χώρα ώστε να ξεπεράσει την προσωρινή πίεση στο νόμισμά της και στα αποθέματα ξένου συναλλάγματος.

¹² IMF (2001b), "International Monetary Fund, Conditionality in Fund-Supported Programs: External Consultations", Prepared by the Policy Department & Review Department (in consultation with other departments), Approved by Jack Boorman, 17/7, σελ. 3

¹³ IMF, ο.π., σελ. 3

Πέρα από το ζήτημα της conditionality, τίθεται και το θέμα του «ηθικού κινδύνου» (moral hazard) στο δανεισμό από το ΔΝΤ. Πολλοί οικονομολόγοι¹⁴ αλλά και εκείνοι που χαράζουν τις πολιτικές, ανησυχούν ότι η ύπαρξη διαθέσιμης οικονομικής βοήθειας από οργανισμούς όπως το ΔΝΤ, οδηγεί κατευθείαν σε αυτόν. Για πολλούς, η ασφάλεια που παρέχει η στήριξη από κάποιον οργανισμό, μειώνει το κίνητρο του ασφαλισμένου, στην προκειμένη περίπτωση του λήπτη του δανείου, να λάβει προληπτικά μέτρα. Το ερώτημα που τίθεται είναι εάν ο ρόλος του ΔΝΤ ως δανειστή σε χώρες με οικονομική κρίση στην πραγματικότητα ενθαρρύνει δανειστές και δανειζόμενους να συμπεριφέρονται με τρόπο που να επιτείνει μια κρίση. Η ανησυχία για τον ηθικό κίνδυνο κατείχε δεσπόζουσα θέση σε συζητήσεις σχετικά με την αναμόρφωση του διεθνούς χρηματοοικονομικού συστήματος, αλλά και για το ποιος θα πρέπει να είναι τελικά ο ρόλος του ΔΝΤ.

Αρκετοί αναλυτές, μετά από τις συνεχόμενες κρίσεις που έλαβαν χώρα σε διάφορες αναδυόμενες οικονομίες, υποστήριξαν ότι σε πολλές περιπτώσεις η στήριξη από το ΔΝΤ μπορεί να οδηγήσει σε αλόγιστο δανεισμό από τράπεζες και άλλους οικονομικούς οργανισμούς. Οι τελευταίοι θεωρείται ότι δανείζουν χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους το ρίσκο που αυτό συνεπάγεται κι αυτό γιατί αισθάνονται την ασφάλεια του δανεισμού της χώρας από το ΔΝΤ, εάν αυτό χρειαστεί. Από την άλλη υποστηρίζεται ότι όταν οι χώρες γνωρίζουν ότι μπορούν να καταφύγουν στο Ταμείο, σε περίπτωση κρίσης, για δανεισμό, αυτό μπορεί να αδρανοποιήσει τα κίνητρά τους να λάβουν έγκαιρα τα απαραίτητα μέτρα για να αποφύγουν την κρίση.

Ο ηθικός κίνδυνος, επίσης, μπορεί να προκύψει όταν το Ταμείο, για παράδειγμα, εφαρμόζει λάθος πολιτικές. Τότε έχουμε τον έμμεσο ηθικό κίνδυνο. Οι κακές πολιτικές μπορεί να πάρουν διάφορες μορφές. Μία από αυτές είναι όταν ο δανεισμός από το ΔΝΤ διευκολύνει παρακινδυνευμένες πολιτικές για την αναμόρφωση της οικονομίας. Η εκλογική ζωή-κύκλος μιας κυβέρνησης είναι πολύ μικρότερη από την οικονομική ζωή-κύκλο των πολιτών. Και μια κυβέρνηση μπορεί, από πολιτική

¹⁴ Dreher A, (2004), *“Does IMF cause moral hazard? A critical review of the evidence”*, University of Konstanz and Thurgau Institute of Economics, This version: December 2004

σκοπιμότητα, να επιλέξει πολιτικές υψηλού κινδύνου. Εάν αυτές επιτύχουν τότε θα δρέψει τους καρπούς της, ενώ αν αποτύχουν τότε οι πολίτες της θα βιώσουν το κόστος μιας βαθύτερης κρίσης. Στο βαθμό που το ΔΝΤ υποστηρίζει τέτοιες κυβερνήσεις βοηθά ουσιαστικά στη μεταφορά δύναμης, δηλαδή πόρων, από τους εγχώριους φορολογούμενους σε ιδιώτες επενδυτές, κίνηση καταστρεπτική για την ευημερία¹⁵.

Στο βαθμό που μια χρηματοδότηση από το ΔΝΤ συγκρατεί τη συνολική οικονομική ζημιά από μια κρίση, τότε αυτή μπορεί να ενθαρρύνει και τους δανειζόμενους και τους δανειστές να πάρουν ρίσκα. Το κρίσιμο ερώτημα είναι εάν η στήριξη από το ΔΝΤ τους ενθαρρύνει να λαμβάνουν υπερβολικά ή απερίσκεπτα ρίσκα, καθώς και εάν τελικά αυτά υπερτερούν σε σχέση με το όφελος δανεισμού από το Ταμείο, αλλά και εάν είναι τελικά σημαντικό το ΔΝΤ να δημιουργεί ηθικό κίνδυνο, ώστε να επηρεάσει τη συμπεριφορά των δανειστών και των δανειζόμενων πριν από μια κρίση. Ο ηθικός κίνδυνος του πιστωτή, που μπορεί να πάρει τη μορφή μεγαλύτερης προθυμίας για δανεισμό, διαχωρίζεται από εκείνον του δανειζόμενου που μπορεί να εκδηλωθεί ως περιορισμένο κίνητρο για τη λήψη προληπτικής δράσης.

Το ερώτημα εάν ο δανεισμός από το ΔΝΤ εγείρει ζήτημα ηθικού κινδύνου συζητείται από τη διάσωση του Μεξικό το 1995, όπου το ΔΝΤ ενέκρινε δάνεια \$18δισ. Οι υποστηρικτές της υπόθεσης του ηθικού κινδύνου αποδίδουν την ύφεση στις αναπτυσσόμενες αγορές και την αύξηση στις διεθνείς κεφαλαιακές ροές την περίοδο '95-'97, σε αυτό ακριβώς το πακέτο στήριξης. Υπάρχει ωστόσο και η αντίθετη άποψη που υποστηρίζει ότι οι πόροι του ΔΝΤ δεν είναι τόσο πολλοί και ως εκ τούτου και η βοήθεια από το Ταμείο είναι μικρή ώστε να παράγει σοβαρό ηθικό κίνδυνο¹⁶. Παρόλα αυτά, έρευνες, που έχουν γίνει, έχουν δείξει ότι το δίκτυ ασφαλείας που προσφέρει το ΔΝΤ, τελικά, προκαλεί ηθικό κίνδυνο για τους επενδυτές. Όσον αφορά τους

¹⁵ Haidane A., Head International Finance Division and Taylor A., International Finance Division, "Moral hazard: how does IMF lending affect debtor and creditor incentives?", Bank of England, σελ. 126

¹⁶ Dreher A, (2004), "Does IMF cause moral hazard? A critical review of the evidence", University of Konstanz and Thurgau Institute of Economics, This version: December 2004, σελ. 3

δανειζόμενους, οι έρευνες είναι σχετικά λίγες, αλλά όλες αποδεικνύουν την ύπαρξη, για άλλη μια φορά, ηθικού κινδύνου.

Η επίσημη θέση του ΔΝΤ βρίσκεται ανάμεσα στις δύο αυτές απόψεις: όταν μια κρίση προέρχεται μάλλον λόγω της μη ύπαρξης ρευστότητας, παρά λόγω αφερεγγυότητας, μια εξαρτώμενη, μερική απαλλαγή της χώρας από το χρέος μπορεί να αποκαταστήσει την εμπιστοσύνη των επενδυτών. Εάν αυτό επιτευχθεί, η χρηματοδότηση δε χρειάζεται να συνεχιστεί, καθώς θα έχει αποκατασταθεί η πρόσβαση της χώρας στην αγορά.

Μετά την οριστική κατάρρευση του συστήματος σταθερών ισοτιμιών το 1973, πολλοί πίστευαν ότι το ΔΝΤ δεν είχε πλέον λόγο ύπαρξης, τουλάχιστον όσον αφορά τη δανειοδοτική του λειτουργία. Όμως, από το '70 ως το '75 η παροχή δανείων από το Ταμείο, διπλασιάστηκε. Σύμφωνα με το Ταμείο, η παροχή δανείων δεν αφορούσε πια τη διατήρηση των σταθερών ισοτιμιών, αλλά τη διευκόλυνση του ισοζυγίου πληρωμών και πιο πρόσφατα, την παρεμπόδιση τραπεζικών πτωχεύσεων και κρίσεων χρέους. Στη δεκαετία του '70 μία στις τέσσερις χώρες έπρεπε να αναδιρθρώσουν το εξωτερικό τους χρέος, αριθμός που αυξήθηκε σε 11 και 18 το 1981 και 1982 αντίστοιχα. Εφόσον δεχτούμε την άποψη ότι τα κράτη μπορούν εξυπηρετούν το εξωτερικό τους χρέος, οι αναδιρθρώσεις αυτές τότε υποδεικνύουν πρόβλημα ρευστότητας και όχι φερεγγυότητας, καθώς και απροθυμία παρά αδυναμία να αποπληρώσουν.

Το ζήτημα που εγείρεται είναι ότι εάν το ΔΝΤ επεκτείνει τα επιχορηγούμενα δάνεια στα κράτη μέλη που καθυστερούν την εξόφληση, τότε αυτό μπορεί από τη μία να ενθαρρύνει παρόμοιες συμπεριφορές και από την άλλη να αυξήσει τον τραπεζικό δανεισμό σε δανειζόμενους, που όμως είναι αναξιόπιστοι. Έτσι, το Ταμείο μπορεί κατά κάποιο τρόπο να δημιουργήσει έναν αναπόφευκτο ηθικό κίνδυνο. Καθώς δεν υπάρχουν υποχρεώσεις για την εξυπηρέτηση του εξωτερικού χρέους, ο πειρασμός για αθέτηση της υποχρέωσης είναι μεγαλύτερος απ' ότι στην περίπτωση του εσωτερικού χρέους με τους εσωτερικούς πιστωτές. Στις περιπτώσεις αυτές είναι σημαντικό για τα τρίτα μέρη, όπως το ΔΝΤ, να μην ενισχύουν τον ηθικό κίνδυνο που προκύπτει, ανταμείβοντας τις απαιτήσεις για αναδιάρθρωση. Ακόμη κι αν η αναδιάρθρωση δε λειτουργήσει ως κίνητρο, η προοπτική για φθηνό δανεισμό από το ΔΝΤ, είναι πιθανό

να προκαλέσει ηθικό κίνδυνο αφού μπορεί να μειώσει το κίνητρο για τις χώρες να παραμείνουν αξιόπιστες.

Πραγματικά είναι εξαιρετικά δύσκολο να μάθουμε τι θα γινόταν εάν δεν υπήρχαν τα πακέτα διάσωσης από το ΔΝΤ και έτσι υπάρχει και δυσκολία στην απάντηση του ερωτήματος εάν η χρηματοδότηση από το ΔΝΤ δημιουργεί ηθικό κίνδυνο. Εάν το Ταμείο απουσίαζε, οι χώρες που αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα θα έπρεπε να καταφύγουν σε άλλες εναλλακτικές, όπως στην υποτίμηση του νομίσματός τους, ώστε να καταστήσουν τις εξαγωγές τους πιο ανταγωνιστικές ή στην πτώχευση. Τελικά, η αποτελεσματική διαχείριση των διεθνών οικονομικών κρίσεων, αφορούν την εξισορρόπηση του πραγματικού κινδύνου (κρίση) από τη μία και του ηθικού κινδύνου (κίνητρα) από την άλλη. Ο πρώτος κίνδυνος, ωστόσο, είναι ορατός, ενώ ο δεύτερος πολύ πιο δύσκολο να εντοπιστεί, καθώς τα διαστρεβλωμένα κίνητρα δεν είναι ευδιάκριτα.

4. Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΑΠΟ ΟΡΙΣΜΕΝΑ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ

Το ΔΝΤ χρειάστηκε να επέμβει και να δράσει σε διάφορες περιπτώσεις χωρών που βρέθηκαν σε περιόδους μεγάλης κρίσης, που εύκολα θα μπορούσαν να συμπαρασύρουν σε αυτή και άλλες χώρες. Στην παρούσα ενότητα θα εξετάσουμε συνοπτικά τις περιπτώσεις πέντε χωρών, που κατά το παρελθόν χρειάστηκε να καταφύγουν στη λήψη προγραμμάτων στήριξης. Αυτές είναι το Μεξικό, η ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ασίας, η Ρωσία, η Τουρκία και η Αργεντινή.

4.1. Μεξικό

Το Μεξικό δεν πέρασε μόνο μία, αλλά δύο ισχυρές κρίσεις αυτές ήταν το 1982 και το 1995. Και στις δύο περιπτώσεις η χώρα έφτασε στα πρόθυρα της αδυναμίας εκπλήρωσης των υποχρεώσεών της προς τρίτους. Η οικονομική βοήθεια προήλθε κυρίως από τις ΗΠΑ, όμως ήταν διαφορετική στις δύο περιπτώσεις, γι' αυτό είχε και διαφορετικά αποτελέσματα.

Στην πρώτη κρίση η αντιμετώπιση που είχε από τις ΗΠΑ ήταν πιο ήπια, καθώς εκείνες τη θεώρησαν σαν προσωρινή χρηματοδότηση, που αφορούσε ένα πολύ μικρό ποσό και με την προϋπόθεση αυτό να επιστραφεί σε ένα χρόνο, που θα έδινε στην κυβέρνηση του Μεξικό το χρόνο να διαπραγματευτεί με τους πιστωτές του, πάντα σε συμφωνία και με το ΔΝΤ. Ουσιαστικά όμως αυτό έθετε τη χώρα σε απομόνωση από τις διεθνείς κεφαλαιακές αγορές¹⁷. Με το ξέσπασμα της δεύτερης μεξικανικής κρίσης όμως, η κυβέρνηση του Μεξικό συνειδητοποίησε ότι επρόκειτο για μια άνευ προηγουμένου έκτασης οικονομική κρίση και γι' αυτό απαιτούνταν η λήψη μιας σειράς εκτεταμένων μέτρων προσαρμογής, καθώς και έκτακτη οικονομική ενίσχυση.

¹⁷ The Brookings Institution (1997), "Mexico in crisis, the U.S. to the rescue. The Financial Assistance Packages of 1982 and 1995", 5/1

Η δεύτερη κρίση της χώρας ήρθε ως αποτέλεσμα της πολύ μεγάλης εισροής κεφαλαίων σε μια μάλλον δυναμική χρηματοπιστωτική αγορά, για τα κεφάλαια της εν λόγω χώρας. Έτσι, όταν οι επενδυτές άλλαξαν απότομα τη στάση τους, οδήγησαν τη χώρα σε κρίση πανικού και σε μαζική εκροή κεφαλαίων. Η απότομη διακοπή της ροής κεφαλαίου, όμως, αποκάλυψε μια βαθιά κρίση στο εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα, που απείλησε τη σταθερότητα των παραγωγικών τομέων¹⁸.

Η πρόκληση στην κρίση αυτή δε βρισκόταν μόνο στη μείωση του εξωτερικού ελλείμματος των τρεχουσών συναλλαγών, αλλά και στη λήψη μέτρων για την παρεμπόδιση κατάρρευσης των οικονομικών και παραγωγικών τομέων. Έτσι, εκτός από τις φορολογικές και νομισματικές αναπροσαρμογές, την υιοθέτηση κυμαινόμενης συναλλαγματικής ισοτιμίας και την πρόοδο στις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και την απελευθέρωση της αγοράς που η κυβέρνηση εφάρμοσε, οι μεξικανικές αρχές διαπραγματεύθηκαν ένα έκτακτο οικονομικό πακέτο με την κυβέρνηση των ΗΠΑ, το ΔΝΤ, την Παγκόσμια Τράπεζα και τη Διαμερικανική Τράπεζα Ανάπτυξης ώστε να αποφύγει την αναστολή των πληρωμών των εξωτερικών υποχρεώσεών της. Η αποφυγή εξάπλωσης της κρίσης και σε άλλες χώρες ήταν ένας επιπλέον λόγος που καθιστούσε αναγκαία την οικονομική στήριξη προς το Μεξικό.

Έτσι, σε αντίθεση με την πρώτη κρίση, στη δεύτερη περίπτωση το δάνειο αφορούσε ένα πολύ μεγαλύτερο ποσό που θα έλυne το πρόβλημα ρευστότητας της χώρας και με τη δυνατότητα επιστροφής του σε 2 – 5 χρόνια. Το μέγεθος και οι όροι του δεύτερου δανείου κατάφεραν να αποκαταστήσουν την εμπιστοσύνη της αγοράς στο Μεξικό και να οδηγήσουν τη χώρα ξανά στις διεθνείς κεφαλαιακές αγορές και μάλιστα σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα. Η επιτυχία του δεύτερου πακέτου σαφώς οφείλεται και στην κατάσταση στην οποία βρισκόταν η μεξικανική οικονομία, η οποία ήταν αρκετά καλύτερη απ' ό τι στην πρώτη κρίση. Σημαντικό ρόλο έπαιξε και το διεθνές περιβάλλον το οποίο ήταν πιο δυσμενές κατά την πρώτη κρίση, ενώ οι ιδιωτικές διεθνείς κεφαλαιακές αγορές ήταν πιο αναπτυγμένες στη δεκαετία του '90.

¹⁸ Ortiz Martinez G., (1998), "What Lessons Does the Mexican Crisis Hold For Recovery in Asia?", Finance & Development, Volume 35, Number 2, 6/1998

4.2. Ασία

Από τη δεκαετία του '60 ως και εκείνη του '90 οι χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας γνώρισαν συνεχή ανάπτυξη με σημαντική βελτίωση του γενικού επιπέδου διαβίωσης ώστε πολλοί να κάνουν λόγο για «ασιατικό θαύμα». Από τους σημαντικότερους παράγοντες της ανάπτυξης υπήρξε η σημασία που οι χώρες αυτές έδωσαν στην εκπαίδευση με αποτέλεσμα να αυξηθεί το εργατικό δυναμικό τους τόσο σε ποσότητα όσο και σε ποιότητα. Επίσης, οι χώρες αυτές προσανατόλισαν το υψηλό ποσοστό της εθνικής αποταμίευσής τους σε επενδύσεις για το εμπόριο και τη βιομηχανία και όχι σε ιδιωτική κατανάλωση. Επιπλέον, με τους περιοριστικούς δασμούς που επέβαλαν στην εισαγωγή ξένων προϊόντων, προώθησαν τις εξαγωγές τους κρατώντας το εθνικό τους νόμισμα σε χαμηλές και ως εκ τούτου ανταγωνιστικές τιμές. Τέλος, σημαντικός παράγοντας στην ανάπτυξή τους υπήρξε και η σφιχτή δημοσιονομική και νομισματική πολιτική που ακολούθησαν. Όλα αυτά, μαζί με τις υψηλές αποδόσεις που παρουσίαζαν οι επενδύσεις χαρτοφυλακίου, δημιούργησαν πρόσφορο έδαφος για την προσέλκυση ξένων κεφαλαίων στην ασιατική αγορά. Μεταξύ 1990-1996 η Ανατολική Ασία κατείχε το 1/5 της παγκόσμιας παραγωγής και τα 2/3 των παγκόσμιων επενδύσεων¹⁹.

Παρόλο που η ασιατική κρίση ξεκίνησε το καλοκαίρι του '97 με την υποτίμηση του ταϊλανδικού νομίσματος, τα πραγματικά αίτια της είχαν ξεκινήσει νωρίτερα με την πολύ μεγάλη εισροή κεφαλαίων κυρίως στις τέσσερις αναδυόμενες οικονομίες της ευρύτερης περιοχής (Ινδονησία, Μαλαισία, Ταϊλάνδη και Φιλιππίνες). Η εισροή αυτή άσκησε πληθωριστικές πιέσεις στην αγορά, που με τη σειρά τους οδήγησαν σε υπερεκτίμηση του πραγματικού κεφαλαίου, τη δημιουργία υψηλού εξωτερικού ελλείμματος και στη δημιουργία «φουσκών» στην αγορά²⁰. Από την άλλη, οι κεφαλαιακές εισροές αύξησαν τον εγχώριο τραπεζικό δανεισμό, ώστε να καλυφθεί η ανάγκη για ιδιωτική επένδυση, που όμως ήταν βραχυπρόθεσμος σε ξένο νόμισμα και χωρίς στρατηγική εξασφάλιση (hedging). Επιπρόσθετα, η υπερβολική προσφορά

¹⁹ Γιακούλας Δ., Γεμενής Κ., (2007), «Ολοκλήρωση της διεθνούς κεφαλαιαγοράς και οικονομικές κρίσεις: Η περίπτωση της Νοτιοανατολικής Ασίας», Αγορά Χωρίς Σύνορα, Τόμος 13 (1), 58-74

²⁰ Fischer S. (1998), "The IMF and the Asian Crisis", International Monetary Fund, Los Angeles, 20/3

συναλλάγματος οδήγησε σε πραγματική υπερτίμηση των νομισμάτων τους με αποτέλεσμα να μειωθεί η ανταγωνιστικότητα και να πληγεί το εξωτερικό τους εμπόριο. Στις χώρες αυτές υπήρχε επίσης στενή αλληλεξάρτηση των δρώντων του οικονομικού (κυρίως τράπεζες) και του πολιτικού τομέα. Η συνεργασία των δύο αυτών τομέων στο πεδίο της αγοράς χρήματος και κεφαλαίου, οδήγησε στον καπιταλισμό της παρέας (crony capitalism), που οδηγεί σε διαπλοκή και διαφθορά με αποτέλεσμα την αδυναμία εξυπηρέτησης των τοκοχρεωλυτικών δόσεων και εν τέλει την κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος²¹.

Οι παραπάνω χώρες όμως, εκτός των άλλων, είχαν προσδέσει το νόμισμά τους στο δολάριο με αποτέλεσμα όταν η Ταϊλάνδη το '97 εγκατέλειψε τη σύνδεση, λόγω της μείωσης των εξαγωγών και της διαφαινόμενης κρίσης, το νόμισμά της να υποτιμηθεί έως και 50%, ενώ οι επενδυτές όλοι μαζί ταυτόχρονα προσπάθησαν να αποσύρουν τις επενδύσεις τους από τη χώρα αυτή και να μετατρέψουν τα νομίσματά τους σε δολάρια. Η κίνηση αυτή συμπαρέσυρε τα νομίσματα και των άλλων χωρών της περιοχής. Υποστηρίζεται ότι στην κατάσταση αυτή συνέβαλαν και οι αποτυχημένοι χειρισμοί θεσμικών παραγόντων, μεταξύ των οποίων ήταν και το ΔΝΤ.

Το ΔΝΤ κατηγορήθηκε έντονα για την πολιτική του τόσο πριν από την κρίση, όσο και κατά τη διάρκειά της. Πριν από την κρίση το Ταμείο είχε πρωτοστατήσει, μαζί με άλλους οργανισμούς, στη χαλάρωση των ελέγχων στους δανειστές και τους επενδυτές με αποτέλεσμα την ανεξέλεγκτη ροή κεφαλαίων σε αμφιβόλου αξιοπιστίας οικονομικές δραστηριότητες. Αν και το σύστημα έγκαιρης διάγνωσης κρίσεων του Ταμείου λειτούργησε σωστά, ωστόσο αυτό δεν ήταν σε θέση να εκτιμήσει ούτε το χρόνο, αλλά ούτε και την ένταση της επερχόμενης κρίσης. Επιπλέον, το ΔΝΤ έκανε λάθος εκτίμηση των αιτίων της κρίσης, θεωρώντας ότι οφείλεται κυρίως σε ανισορροπία του ισοζυγίου πληρωμών, ενώ ουσιαστικά επρόκειτο για υπερτίμηση των χρηματοοικονομικών προϊόντων, με αποτέλεσμα να μην επιβάλλει σωστά διορθωτικά μέτρα και να ενταθεί έτσι η ύφεση των ασιατικών οικονομιών. Πέρα

²¹ Κότιος Α., «Πανεπιστημιακές σημειώσεις ΜΠΣ ΔΕΣ», α' εξάμηνο Διεθνές Νομισματικό Σύστημα & Θεωρία Διεθνούς Εμπορίου, σελ. 184

όμως από τα αντίθετα από τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα που έφεραν ούτως ή άλλως τα μέτρα του ΔΝΤ, ούτε και η οικονομική βοήθεια που προσέφερε, χωρίς τις απαραίτητες εγγυήσεις, αξιοποιήθηκε σωστά, με αποτέλεσμα να χαθεί χρόνος αλλά και χρήμα.

4.3. Ρωσία

Τον Ιούλιο του '98, το Ταμείο ενέκρινε \$11,2δισ από σύνολο \$22,6δισ διεθνούς εγγύησης, για τη διατήρηση της αξίας του ρωσικού ρουβλίου, ενώ η κυβέρνηση της χώρας ήταν έτοιμη να εφαρμόσει τις απαραίτητες μεταρρυθμίσεις για μακροπρόθεσμη σταθερότητα. Έτσι, κι ενώ το ΔΝΤ διευκρίνισε ότι η πολιτική συναλλάγματος θα πρέπει να παραμείνει η ίδια για το υπόλοιπο του έτους, τίποτε από τα παραπάνω δε συνέβη. Το ρούβλι έχασε 3,2% της αξίας του σε σχέση με το αμερικανικό δολάριο, ενώ καμιά μεταρρύθμιση δεν εφαρμόστηκε. Όλα αυτά οδήγησαν στην κατάρρευση της ρωσικής οικονομίας, για την οποία, σύμφωνα με τους αναλυτές, ευθύνονται τόσο η Ρωσία όσο και το ΔΝΤ.

Η Ρωσία γνώριζε για καιρό την κατάσταση της οικονομίας της, παρόλα αυτά δεν προχώρησε έγκαιρα στις απαιτούμενες μεταρρυθμίσεις. Εξαιτίας της κακής διαχείρισης, της αδράνειας και της διαφθοράς, κρίσιμες αλλαγές όπως η τακτοποίηση του προϋπολογισμού, η αναμόρφωση του φορολογικού κώδικα και της συλλογής φόρων, η αναμόρφωση της γης και γενικά η δημιουργία συνθηκών για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων, δεν εφαρμόστηκαν ποτέ²². Κι από την άλλη μεριά ήταν η προθυμία του ΔΝΤ να παρέχει εγγυήσεις χωρίς όμως προηγουμένως να έχουν επιτευχθεί τα επιθυμητά αποτελέσματα. Με κάθε δανεισμό του, το ΔΝΤ απαιτούσε από τη Ρωσία οικονομικές μεταρρυθμίσεις που όμως ποτέ δεν εισήγαγε. Και παρόλα αυτά το Ταμείο εξακολουθούσε να δανείζει. Σε μια συνέντευξη τύπου τον Ιούλιο του '98, όταν ο David Williams, ταμίας του ΔΝΤ, ρωτήθηκε σχετικά με το εάν το Ταμείο

²² Cohen A. Ph.D., Brett D., Schaefer, (1998), *"The IMF's \$22,6 Billion Failure in Russia"*, The Heritage Foundation, 24/8

θα απείχε από νέο δανεισμό λόγω περιορισμένης ρευστότητας, εκείνος απάντησε «ποτέ δε λέμε όχι».²³

4.4. Τουρκία

Η Τουρκία βίωσε μία σοβαρότατη κρίση το Νοέμβρη του 2000 και ξανά το Φεβρουάριο του 2001 και ενώ ακολουθούσε ένα αποπληθωριστικό πρόγραμμα βασισμένο σε συναλλαγματικές ισοτιμίες, το οποίο είχε σχεδιαστεί από το Ταμείο. Τότε το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν έπεσε 5,7%, σε πραγματικούς όρους, και η τουρκική λίρα έχασε 51% της αξίας της σε σχέση με τα ισχυρά ξένα νομίσματα. Ωστόσο, το βάρος της προσαρμογής έπεσε δυσανάλογα στην εργατική τάξη. Η ανεργία έφτασε στο 10%, ενώ οι πραγματικοί μισθοί μειώθηκαν απότομα έως και 20%.

Το ΔΝΤ ενεπλάκη στη διαχείριση της μακροοικονομικής πολιτικής της Τουρκίας, πριν και μετά την κρίση. Παρείχε οικονομική βοήθεια ύψους \$20,4δισ μεταξύ 1999-2003. Συνδυαζόμενο με μια σφιχτή δημοσιονομική πολιτική το πρόγραμμα επεκτάθηκε χάρη στις κερδοσκοπικές εισροές ξένων χρηματοδοτήσεων. Το πρόγραμμα που πρότεινε το ΔΝΤ και που εφαρμόστηκε ήταν τα υψηλά επιτόκια και στόχοι για δημοσιονομικό πλεόνασμα. Τα υψηλά επιτόκια του προγράμματος προσέλκυσαν βραχυπρόθεσμα κεφάλαια, αλλά η σχετική αφθονία του ξένου συναλλάγματος οδήγησε στην υπερτίμηση της λίρας, γεγονός που αύξησε τις εισαγωγές, λόγω φθηνότερου συναλλάγματος. Αυτά σε συνδυασμό με τις προσδοκίες των κερδοσκόπων, οδήγησαν στη μεγάλη αύξηση του εξωτερικού χρέους της χώρας. Το εξωτερικό έλλειμμα έφτασε το 7.5% του ΑΕΠ, ενώ η αυστηρή δημοσιονομική πολιτική με την περικοπή δημόσιων δαπανών ενίσχυσε τις προσδοκίες των κερδοσκόπων. Αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν η συρρίκνωση του δημόσιου τομέα σ' ένα κερδοσκοπικό περιβάλλον και η συνακόλουθη επιδείνωση των υποδομών της εκπαίδευσης και της υγείας, τα οποία απαιτούν διαρκή κρατική ενίσχυση.

²³ Ariel Cohen Ph.D., κ.α., ο.π. σημ. 22

Η εμπειρία του προγράμματος παρέμβασης του ΔΝΤ στην Τουρκία απέδειξε ότι στόχος του δεν ήταν να σταθεροποιήσει απλά την οικονομία αλλά να αναδιαμορφώσει ριζικά την κοινωνική δομή της χώρας. Οι πολιτικές που εφαρμόστηκαν μετά την κρίση όφειλαν να στηρίζονται σ' έναν ισοσκελισμένο προϋπολογισμό, σε περιορισμένες δημόσιες δαπάνες και σε μια επίσης περιορισμένη νομισματική πολιτική, με τη δέσμευση διατήρησης υψηλών επιτοκίων. Κι όλα αυτά προκειμένου να διασφαλίσουν την εμπιστοσύνη του επενδυτή και να ενισχύσουν τη διεθνή πιστωτική αξιοπιστία της χώρας.

Πρόσφατα, μόλις τον περασμένο Μάρτιο, η Τουρκία αρνήθηκε να δεχτεί τη βοήθεια του ΔΝΤ μέσω ενός νέου πακέτου οικονομικής στήριξης, προκειμένου να αντιμετωπίσει τις επιπτώσεις της νέας παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Αντίθετα, η χώρα, μέσω του μεσοπρόθεσμου οικονομικού προγράμματος που εφάρμοσε η κυβέρνηση Ερντογάν, έδειξε ανεκτικότητα στην κρίση, αντλώντας κεφάλαια από τις διεθνείς πιστωτικές αγορές και προσελκύοντας ενδιαφέρον για τα ομόλογά της. Έτσι, κι ενώ το ΔΝΤ θεωρείται ο σωτήρας των χειρότερων περιόδων της τουρκικής οικονομίας, με 19 εν αναμονή συμφωνίες, εκ των οποίων μόνο οι δύο τελευταίες ολοκληρώθηκαν επιτυχώς, πλέον, όπως δείχνουν οι τελευταίες έρευνες, το Ταμείο θα λειτουργεί μάλλον περισσότερο σαν ένας συμβουλευτικός μηχανισμός για τη χώρα.

4.5. Αργεντινή

Η Αργεντινή, μετά από μία δεκαετία υψηλού πληθωρισμού και στάσιμης παραγωγής, έπεσε σε υπερπληθωρισμό το 1989. Το «Σχέδιο Μετατρεψιμότητας», το οποίο σταθεροποίησε την τιμή του αργεντινικού πέσο σε σχέση με το αμερικανικό δολάριο και που εισήχθη το 1991, στόχο είχε να σταθεροποιήσει, με μέτρα δραστικά και σχεδόν μη αναστρέψιμα, την οικονομία. Περιλάμβανε ακόμη δομικές μεταρρυθμίσεις ώστε να ενισχύσει την παραγωγικότητα και την αποτελεσματικότητα της χώρας. Με το Σχέδιο αυτό, αλλά και με τη στήριξη προγραμμάτων του ΔΝΤ, σύντομα επήλθε σταθερότητα με την οικονομία να πετυχαίνει ποσοστό ανάπτυξης 6% κάθε χρόνο έως το 1997. Η ύφεση ωστόσο το δεύτερο μισό του '98, που εν μέρει προέκυψε λόγω των περιορισμών του σχεδίου, απεδείχθη αρκετά σοβαρή και διαρκής. Στο τέλος του 2000

η Αργεντινή άρχισε να βιώνει την αυστηρά περιορισμένη πρόσβαση στις αγορές κεφαλαίου, όπως φάνηκε και από τη δριμεία και παρατεταμένη αύξηση των spreads²⁴. Έτσι, η χώρα βυθίστηκε σε μια καταστροφική κρίση στο τέλος του 2001 και αρχές 2002.

Λίγο πριν την κρίση, πολλοί είχαν επαινέσει τη χώρα για τη σταθερότητα και την οικονομική ανάπτυξη που πέτυχε, κάτω από το υποστηρικτικό πρόγραμμα του ΔΝΤ. Όμως το μερικό πάγωμα των καταθέσεων, η ανικανότητα αντιμετώπισης του δημόσιου χρέους και η εγκατάλειψη των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών, που προκάλεσε η ύφεση, οδήγησαν στην πτώση της παραγωγής, σε υψηλά επίπεδα ανεργίας και ως εκ τούτου σε πολιτικές και κοινωνικές αναταραχές²⁵. Και όλα αυτά συνέβησαν όταν η χώρα βρισκόταν κάτω από τον αυστηρό έλεγχο του ΔΝΤ λόγω της εφαρμογής του παραπάνω υποστηρικτικού προγράμματος. Έτσι, το 1998 η Αργεντινή πέρασε σε βαθιά ύφεση, εν μέρει λόγω των περιορισμών που επέβαλε το καθεστώς σταθερής συναλλαγματικής ισοτιμίας του πέσο έναντι του αμερικανικού δολαρίου, που δεν της επέτρεψε να χρησιμοποιήσει εργαλεία μακροοικονομικής πολιτικής που θα τη βοηθούσαν να ανακάμψει. Η επιβράδυνση της οικονομίας της αλλά και η νευρικότητα που προκάλεσε στους διεθνείς επενδυτές, οδήγησαν το χρέος της χώρας στα ύψη.

Το ΔΝΤ τότε παρενέβη παρέχοντας οικονομική στήριξη στην Αργεντινή. Παρόλα αυτά η λανθασμένη εφαρμογή των υποσχόμενων δημοσιονομικών μεταρρυθμίσεων, η πολιτική αστάθεια και ένα όλο και χειρότερο παγκόσμιο μακροοικονομικό περιβάλλον, οδήγησαν στην πλήρη απώλεια πρόσβασης στις αγορές. Η μη συμμόρφωση της Αργεντινής με τους όρους του προγράμματος στήριξης του ΔΝΤ, οδήγησε το Ταμείο στην αναστολή χρηματοδότησης. Αρχές του 2002, με την εγκατάλειψη του καθεστώτος μετατρέψιμότητας, το πέσο κατακλύησε τόσο ώστε ν'

²⁴ Το spread είναι η διαφορά επιτοκίου (της απόδοσης που προσφέρεται στους επενδυτές) μεταξύ των ομολόγων δύο διαφορετικών χωρών. Στην περίπτωση της Ελλάδας το spread είναι η διαφορά μεταξύ του επιτοκίου που δανείζεται η Γερμανία και του επιτοκίου με το οποίο δανείζεται η Ελλάδα.

²⁵ IMF (2003), Independent Evaluation Office (IEO), "The role of the IMF in Argentina 1991-2002", Draft Issues Paper for an Evaluation by the Independent Evaluation Office (IEO), 7/2003

ακολουθήσει η μεγάλη κρίση του τραπεζικού τομέα της χώρας. Το οικονομικό και κοινωνικό κόστος για το λαό της Αργεντινής, ήταν τεράστιο.

Στην περίοδο πριν από την κρίση (1991-2000), από την εφαρμογή του σχεδίου μεταρρυθμιότητας και μετά, το ΔΝΤ θεώρησε ότι πρωταρχικός του ρόλος ήταν η δημιουργία ενός υποστηρικτικού περιβάλλοντος μέσω χρηματοδότησης και μέσω της συμβουλευτικής κυρίως σε πολιτικές για την ενδυνάμωση του χρηματοοικονομικού συστήματος, την εφαρμογή δομικών μεταρρυθμίσεων και την υιοθέτηση κατάλληλης δημοσιονομικής πολιτικής. Μετά το 2000, οπότε επιδεινώθηκε η ικανότητα της χώρας για πρόσβαση στις διεθνείς αγορές κεφαλαίου, το ΔΝΤ ήρθε αντιμέτωπο με το εξής δίλημμα: να χρηματοδοτήσει, και ως εκ τούτου ν' αποτρέψει την κρίση παρατείνοντας όμως έτσι μια πιθανή μη βιώσιμη κατάσταση, ή να τερματίσει την υποστήριξή του δημιουργώντας έτσι απρόβλεπτες συνέπειες που θα μπορούσαν ίσως να εξαπλωθούν και σε άλλες αναδυόμενες οικονομίες;

Τελικά το 2001 η Αργεντινή απήφησε τους πιστωτές της και αποχώρησε από τα χρέη της. Μέχρι το φθινόπωρο του 2004, τρία χρόνια μετά την στάση εξυπηρέτησης ενός χρέους άνω των \$100δισ, η χώρα βρισκόταν σε καλό δρόμο ανάκαμψης και το πέτυχε χωρίς τη συνδρομή εξωτερικής βοήθειας. Η οικονομία τότε πέτυχε ρυθμό ανάπτυξης 8% για 2 συνεχή χρόνια. Οι εξαγωγές της αυξήθηκαν, το νόμισμα παρέμεινε σταθερό, οι επενδυτές επέστρεψαν και η ανεργία μειώθηκε. “Αυτό είναι ένα αξιοσημείωτο ιστορικό γεγονός, που ακύρωσε 25 χρόνια αποτυχημένων πολιτικών», δήλωσε ο οικονομολόγος Mark Weisbrot σε συνέντευξή του 2004 στην εφημερίδα The New York Times.

Παρόλο που η ευθύνη για την οικονομική πολιτική ενός κράτους μέλους του ΔΝΤ οφείλει να βαρύνει αποκλειστικά τις αρχές του, από την κρίση και μετά, πολλοί παρατηρητές αμφισβήτησαν την αποτελεσματικότητα της χρηματοδότησης από το ΔΝΤ καθώς και την ποιότητα της συμβουλευτικής του. Πολλοί θεωρούν ότι το βασικό λάθος του ΔΝΤ ήταν ότι παρείχε μεγάλη οικονομική ενίσχυση χωρίς να απαιτήσει την αντίστοιχη προσαρμογή των πολιτικών της χώρας, ενώ άλλοι ισχυρίζονται ότι οι πολιτικές που προτάθηκαν από το ΔΝΤ ήταν εκείνες που ουσιαστικά οδήγησαν στην κρίση. Σε κάθε περίπτωση, τόσο η κατάρρευση του καθεστώτος μεταρρυθμιότητας, όσο και οι αρνητικές οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις για τη χώρα, προκάλεσαν ένα δυσφημιστικό κόστος στο Ταμείο.

5. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΔΝΤ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΡΕΧΟΥΣΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ - ΣΤΗΡΙΞΗ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΧΩΡΩΝ

Η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008 που ξεκίνησε από τις ΗΠΑ και είναι η πρώτη μεγάλη του 21^{ου} αιώνα, εκτός των άλλων αμφισβήτησε την αποτελεσματικότητα των μηχανισμών και των λειτουργιών του διεθνούς οικονομικού συστήματος και κατέδειξε την ανάγκη για αναμόρφωση των παγκόσμιων οικονομικών οργανισμών προκειμένου να εκσυγχρονιστούν με τις απαιτήσεις της εποχής και να είναι έτσι σε θέση να βοηθούν τα μέλη τους αποτελεσματικά. Στις αλλαγές περιλαμβάνονται ο εκσυγχρονισμός του σκοπού, της διακυβέρνησης και των εντολών τους, που ουσιαστικά αντανάκλουν τις αλλαγές στην παγκόσμια οικονομία και τις νέες προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης αλλά και το γεγονός ότι οι αναπτυσσόμενες και οι πιο φτωχές χώρες θα πρέπει να έχουν ισχυρότερη φωνή και αντιπροσώπευση.

Οι 20 ισχυροί του κόσμου στις συνόδους κορυφής (G 20), καθώς και στις προπαρασκευαστικές συνόδους, που έλαβαν χώρα μετά το ξέσπασμα της κρίσης, διατύπωσαν την ανάγκη στενής συνεργασίας μεταξύ των οικονομικών οργανισμών και την ενίσχυση των πόρων τους, καθώς και την ανάγκη για αναθεώρηση του δανειοδοτικού τους ρόλου και των μέσων που διαθέτουν ώστε αυτά να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των χωρών μελών. Για το ΔΝΤ συγκεκριμένα, το οποίο αναδείχθηκε σε θεματοφύλακα της παγκόσμιας οικονομικής σταθερότητας, τόνισαν την ανάγκη αυτό να αναλάβει πλέον έναν πρωταγωνιστικό ρόλο στην αποσόβηση της κρίσης²⁶.

Η πεποίθηση ότι οι χρηματοοικονομικές αγορές λειτουργούσαν αποτελεσματικά υπήρχε από τη δεκαετία του '80, επιτρέποντας στις παγκόσμιες τράπεζες να εμπλέκονται στις αγορές αυτές καθώς και στις επενδυτικές τράπεζες να εμπλέκονται

²⁶ G-20 Communiqué (2009), Meeting of Finance Ministers and Central Bank Governors, United Kingdom, 14/3

στο παραδοσιακό τραπεζικό σύστημα, με αποτέλεσμα να απορρυθμιστεί όλο αυτό το σύστημα. Έτσι, επενδυτικές τράπεζες όπως η Lehman Brothers, άρχισαν να δανείζουν σε αμοιβαία κεφάλαια υψηλού κινδύνου και έπαιρναν μετοχές ή άλλα χρεόγραφα ως εγγύηση. Ωστόσο, τις εγγυήσεις αυτές τις δάνειζαν σε τρίτους ώστε να κερδίσουν επιπλέον χρήματα. Κατ' αυτόν τον τρόπο δημιούργησαν ανισορροπία ανάμεσα στο ενεργητικό, που ήταν μακροπρόθεσμο και μη εύκολα ρευστοποιήσιμο, και στο παθητικό που είχε μικρή προθεσμία. Δημιουργήθηκε έτσι μια κατάσταση όπου και οι παγκόσμιες τράπεζες και οι επενδυτικές τράπεζες προκάλεσαν έναν ολέθριο συνδυασμό πίστωσης και ρευστότητας.

Οι αρχές των πιο αναπτυγμένων κρατών αντέδρασαν στην κρίση χρησιμοποιώντας τρία μέσα: καταρχάς οι κεντρικές τράπεζες προέβησαν σε μαζική έγχυση ρευστότητας προκειμένου να αποτρέψουν την κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος λόγω προβλήματος ρευστότητας. Έπειτα οι κυβερνήσεις προχώρησαν στην παροχή εγγυήσεων στα διατραπεζικά αποθέματα ώστε να αποφευχθεί η κατάρρευση του διατραπεζικού συστήματος που θα οδηγούσε σε μεγάλης κλίμακας κρίση ρευστότητας. Τέλος οι κυβερνήσεις αντέδρασαν στη χρεοκοπία των τραπεζών με μαζικές ανακεφαλαιοποιήσεις των τραπεζών και σε πολλές περιπτώσεις με άμεσες εθνικοποιήσεις. Αυτές οι παρεμβάσεις, αν και απέτρεψαν την ολοσχερή κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος, ωστόσο αμφισβητούνται για το εάν θα μπορούν να αποτρέψουν μελλοντικές κρίσεις.

Στην Ευρώπη η κρίση χτύπησε αρκετές χώρες οι οποίες άλλες αργά, άλλες γρήγορα έσπευσαν να υιοθετήσουν μέτρα για την αντιμετώπισή της, ενώ κάποιες απ' αυτές κατέφυγαν στο ΔΝΤ για στήριξη. Σ' αυτές συγκαταλέγονται η Ουγγαρία, η Ρουμανία, η Ισλανδία, η Λετονία και φυσικά η Ελλάδα.

Στον ευρωπαϊκό χώρο η κρίση ξεκίνησε από την Ισλανδία, μία από τις πιο υγιείς οικονομίες, το Σεπτέμβριο του 2008. Αρχικά οι Ισλανδοί στράφηκαν στους γείτονές τους για τη λήψη δανείου, αλλά οι διαπραγματεύσεις μαζί τους απέτυχαν. Οι υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες αρνήθηκαν να χορηγήσουν δάνειο στην Ισλανδία αν εκείνη δεν κατέφευγε πρώτα στο ΔΝΤ. Η Ισλανδία είναι υπονήφια προς ένταξη χώρα στην Ε.Ε. αλλά ως προϋπόθεση για την ένταξη της υποχρεούνταν να εγκρίνει μια συμφωνία με την οποία θα επέστρεφε τα χρήματα που έχασαν από την κατάρρευση

της IceSave (offshore της μεγαλύτερης Ισλανδικής ιδιωτικής τράπεζας), στους Ολλανδούς και Βρετανούς καταθέτες της. Η Eva Joly, νορβηγογαλλίδα δικαστής που είχε προσληφθεί για να ερευνήσει την κατάρρευση της ισλανδικής τράπεζας, αποκάλυψε το όλο ζήτημα εκβιασμό. Προειδοποίησε ότι υποκύπτοντας στις απαιτήσεις της Ε.Ε., η Ισλανδία θα είχε διαρροή στους πόρους και στους ανθρώπους της, οι οποίοι θα αναγκάζονταν να μεταναστεύσουν για να βρουν δουλειά. Στο ισλανδικό κοινοβούλιο, η συζήτηση για την IceSave διήρκησε πάνω από 140 ώρες. Επιπλέον, ένα αυξανόμενο τμήμα του πληθυσμού αντιστάθηκε στην ανάληψη χρέους για το οποίο πιστεύουν ότι η κυβέρνηση δεν χρωστά. Σ' ένα άρθρο στις 3/12/09 στη Daily Mail με τίτλο "Τι μπορεί η Ισλανδία να διδάξει τους Συντηρητικούς," η Mary Ellen Synon έγραψε ότι από τότε που η ισλανδική οικονομία κατέρρευσε πριν ένα χρόνο, "η αυτοκρατορία των Βρυξελλών, έχει την πεποίθηση ότι οι πτωχευμένοι και φοβισμένοι Ισλανδοί πρέπει επιτέλους να είναι έτοιμοι να ανταλλάξουν την ανεξαρτησία τους με τη σταθερότητα της ένταξης στην Ε.Ε.. Όμως ένα μήνα πριν μία δημοσκόπηση έδειξε ότι το 54% του συνόλου των Ισλανδών αντιτίθετο στη συμμετοχή της χώρας τους στην Ε.Ε., με μόλις 29% να είναι υπέρ. Η Synon έγραψε: «Οι Ισλανδοί πέρυσι μπορεί να φοβήθηκαν όσο ποτέ, αλλά τώρα αναρριχούνται έξω από τα ερείπια της παλιάς τους ευημερίας και αποφάσισαν ότι το πιο πολύτιμο πράγμα που τους έχει μείνει, είναι η ανεξαρτησία τους. Δεν είναι διατεθειμένοι να το ανταλλάξουν, ούτε καν για τη παρέμβαση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.»²⁷ Τελικά ο δανεισμός από το Ταμείο καθυστέρησε να πάρει την έγκριση, καθώς το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γερμανία και η Ολλανδία ζητούσαν διαβεβαιώσεις από την Ισλανδία ότι θα αποπληρώσει τους πολίτες τους οι οποίοι διατηρούσαν χρήματα σε ισλανδικές τράπεζες.

Μετά την Ισλανδία ήρθε η σειρά κι άλλων ευρωπαϊκών χωρών και κυρίως εκείνων με υψηλό δανεισμό σε ξένο συνάλλαγμα και μεγάλα ελλείμματα του ισοζυγίου πληρωμών. Σ' αυτές περιλαμβάνονται η Λετονία και η Ουγγαρία. Και οι δύο είναι μέλη της Ε.Ε., η πρώτη αναμένεται να υιοθετήσει το ευρώ, αλλά δεν έχει φτάσει ακόμη σε αυτό το στάδιο ενώ για την Ουγγαρία δεν υπάρχει ακόμη ακριβής

²⁷ Brown E., (2009), «Ανταρσία στην ΕΕ/ΑΝΤ: Ελλάδα, Ισλανδία, Λετονία μπορούν να δείξουν το δρόμο», 7/12

ημερομηνία υιοθέτησης του κοινού νομίσματος. Η Ε.Ε. και το ΔΝΤ προέτρεψε τη λετονική κυβέρνηση να δανείζεται σε ξένο νόμισμα προς σταθεροποίηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας του τοπικού νομίσματος, προκειμένου να βοηθήσει τους δανειολήπτες να πληρώνουν τις υποθήκες που εγγράφονται σε ξένο νόμισμα από τις ξένες τράπεζες. Ως προϋπόθεση για τη χρηματοδότηση όμως από το ΔΝΤ απαιτούνταν να γίνουν και οι συνήθεις περικοπές από την κυβέρνηση. Ο Nils Muižnieks, επικεφαλής του Ανώτερου Ινστιτούτου Κοινωνικών και Πολιτικών Ερευνών στη Ρίγα της Λετονίας, κατήγγειλε ότι ο υπόλοιπος κόσμος εφαρμόζει πακέτα αναζωογόνησης των αγορών, που κυμαίνονται από οπουδήποτε μεταξύ 1% – 10% του ΑΕΠ, αλλά την ίδια στιγμή, η Λετονία καλείται να προβεί σε βαθιές περικοπές των δαπανών, σε σύνολο περίπου 38% στο δημόσιο τομέα, και να αυξήσει τους φόρους για την κάλυψη ελλειμμάτων του προϋπολογισμού. Το Νοέμβριο του 2009 η λετονική κυβέρνηση ενέκρινε τον πιο σκληρό προϋπολογισμό των τελευταίων ετών, με περικοπές της τάξης του 11%. Η κυβέρνηση, ενώ είχε ήδη αυξήσει τους φόρους, μείωσε τις δημόσιες δαπάνες και τους μισθούς και έκλεισε δεκάδες σχολεία και νοσοκομεία. Ως αποτέλεσμα, η εθνική τράπεζα προέβλεψε συρρίκνωση της οικονομίας κατά 17,5%, όταν το μόνο που χρειαζόταν η χώρα ήταν μια παραγωγική οικονομία για να σταθεί και πάλι στα πόδια της.

Από την άλλη η Ουγγαρία, παρόλο που τα τελευταία χρόνια είχε κατορθώσει να μειώσει το δημοσιονομικό της έλλειμμα και φαινόταν ότι βρισκόταν σε μία σταθερή τροχιά ανάπτυξης, εν μέσω της παγκόσμιας κρίσης δεν μπόρεσε να μείνει ακλόνητη. Η αγορά της χώρας δέχθηκε έντονη πίεση, λόγω της παγκόσμιας μείωσης ρευστότητας αλλά και εξαιτίας των υψηλών επιπέδων χρέους και των ανισορροπιών του ισολογισμού της χώρας. Η κυβέρνηση προσπάθησε αρκετές φορές, χωρίς όμως επιτυχία, να δημοπρατήσει κρατικά ομόλογα, ενώ και η ρευστότητα στη δευτερεύουσα αγορά ομολόγων είχε στερέψει. Το ίδιο συνέβη και με την αγορά μετοχών.

Εν μέσω λοιπόν μιας καταρρέουσας αγοράς ακινήτων, μιας μειούμενης βιομηχανικής παραγωγής και ενός νομίσματος υπό πίεση, η Ουγγαρία στράφηκε στο ΔΝΤ. Οι διαπραγματεύσεις ολοκληρώθηκαν στα τέλη του Οκτώβρη και περιλάμβαναν πακέτο διάσωσης \$15,7δισ, το οποίο απαιτούσε βαθιές περικοπές στα δημόσια έξοδα. Επιπλέον σε όλους τους δημόσιους υπαλλήλους έγινε περικοπή του ετήσιου bonus

τους και πάγωμα μισθών, που όμως με πληθωρισμό περίπου 7% το 2007 συνεπαγόταν σημαντική μείωση του πραγματικού τους μισθού. Οι συντάξεις μειώθηκαν επίσης ενώ η κυβέρνηση εξήγγειλε πως δε θα μειώσει τη φορολογία. Ο László Andor, ο Ούγγρος αξιωματούχος στο συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανοικοδόμησης και Ανάπτυξης, μίλησε με ειλικρίνεια για τη συμφωνία λέγοντας πως η ανάγκη για σταθεροποίηση, που συνοδεύεται από την παρέμβαση του ΔΝΤ με τους αυστηρούς κανόνες του, αναπόφευκτα έχει οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις. Η προσπάθεια διάσωσης της ουγγρικής οικονομίας ενισχύθηκε και με δάνειο ύψους \$8,4δισ από την Ε.Ε. και \$1,3δισ από την Παγκόσμια Τράπεζα. Ωστόσο τον Αύγουστο του 2010 η Ουγγαρία, μέσω της νέας της κυβέρνησης διεμήνυσε ότι δεν πρόκειται να συνάψει νέο δάνειο με το ΔΝΤ, ισχυριζόμενη ότι είναι σε θέση να δανειστεί από τις παγκόσμιες οικονομικές αγορές χωρίς τη βοήθεια του Ταμείου²⁸.

Η Ρουμανία από την άλλη, από το 2003 έως το 2008 γνώρισε μια ξαφνική οικονομική άνοδο η οποία σε μεγάλο βαθμό στηρίχτηκε στις άμεσες ξένες επενδύσεις και στην εισροή κεφαλαίων, εν μέρει από παραρτήματα ξένων τραπεζών στη Ρουμανία που βοήθησαν στην άνοδο της κατανάλωσης και της επένδυσης. Η απότομη αύξηση όμως του δανεισμού που οδήγησε και στην οικονομική άνθηση, άφησε τη Ρουμανία εκτεθειμένη όταν ξέσπασε η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση. Επιπλέον, η χαλαρή δημοσιονομική της πολιτική συνέβαλε στην ανισορροπία της οικονομίας, με εκτεταμένες δαπάνες, κυρίως σε μισθούς και συντάξεις, ενώ επλήγη σημαντικά και η βιομηχανία της.

Έτσι η Ρουμανία προχώρησε σε δάνειο ύψους \$17δισ το Μάιο του '09, εκ των οποίων τα \$6,6δισ ήταν αμέσως διαθέσιμα ενώ τα υπόλοιπα θα διατεθούν με δόσεις στη βάση τριμηνιαίων επιθεωρήσεων. Η συνολική διεθνής οικονομική βοήθεια, που προέρχεται και από άλλους διεθνείς οργανισμούς, θα ανέλθει στα \$26,4δισ. Η συμφωνία δανεισμού προέβλεπε, εκτός των άλλων, τη μείωση των δημοσίων δαπανών της Ρουμανίας κατά €1,4δισ συνολικά και την αύξηση των δημοσίων εσόδων. Αυτό ήταν πέρα από τη δημοσιονομική εξυγίανση που η χώρα έθεσε σ' εφαρμογή πριν από το

²⁸ Bryant C. (2010), "Hungary rules out new IMF loan", Financial Times, 24/8

ΔΝΤ. Οι περικοπές αυτές θα επιτυγχάνονταν με τον περιορισμό της προγραμματισμένης αύξησης των μισθών κατά 5%, τη διακοπή προσλήψεων στο δημόσιο για την κάλυψη κενών θέσεων και την αύξηση κάποιων πάγιων φόρων. Η κυβέρνηση απλά θα διασφάλιζε τα πραγματικά εισοδήματα των χαμηλόμισθων του δημοσίου και θα επένδυε €60εκατ. στην κοινωνική προστασία.

Ο Jeffrey Franks, επικεφαλής της αποστολής του ΔΝΤ στη Ρουμανία, σε συνέντευξη τύπου στο Βουκουρέστι, δήλωσε ότι η κυβέρνηση θα αυξήσει τις δημόσιες επενδύσεις της προκειμένου να εξασφαλίσει μακροχρόνια βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της, ενώ οι δημοσιονομικές μεταρρυθμίσεις περιλαμβάνουν μέτρα για τη βελτίωση της κατάρτισης του προϋπολογισμού, τον εξορθολογισμό των μισθών και των συντάξεων του Δημοσίου και την αύξηση της αποδοτικότητας των δημόσιων επιχειρήσεων, ώστε να διασφαλισθεί ότι το έλλειμμα θα παραμείνει σε χαμηλά επίπεδα στο μέλλον. Σύμφωνα με τον Franks οι μεταρρυθμίσεις αυτές αναμένεται να συμβάλουν στη δημιουργία ενός λιγότερο σπάταλου, πιο αποδοτικού και πιο διάφανου δημόσιου τομέα.

Επιπλέον, η κυβέρνηση έλαβε μέτρα για να διασφαλίσει την ευρωστία του τραπεζικού της συστήματος. Οι τράπεζες συμφώνησαν για τη χορήγηση πρόσθετων κεφαλαίων για την προστασία κατά των μελλοντικών ζημιών και οι ξένες τράπεζες στη χώρα δέχτηκαν να διατηρήσουν τα χρήματά τους εκεί. Τέλος, με τη στήριξη από το ΔΝΤ θα τονιστεί και η νομισματική πολιτική. Η κεντρική τράπεζα της Ρουμανίας δεσμεύθηκε να μειώσει τον πληθωρισμό εντός του εύρους-στόχου και να τον διατηρήσει στο επίπεδο αυτό. Η μείωση αυτή του πληθωρισμού αναμένεται να έχει ως αποτέλεσμα μεγαλύτερη χρηματοπιστωτική σταθερότητα και να καταστήσει εφικτή τη σταδιακή μείωση των επιτοκίων από την κεντρική τράπεζα και να τονώσει την επάνοδο στην ανάπτυξη – χωρίς κίνδυνο φυγής κεφαλαίων ή αστάθειας της συναλλαγματικής ισοτιμίας.

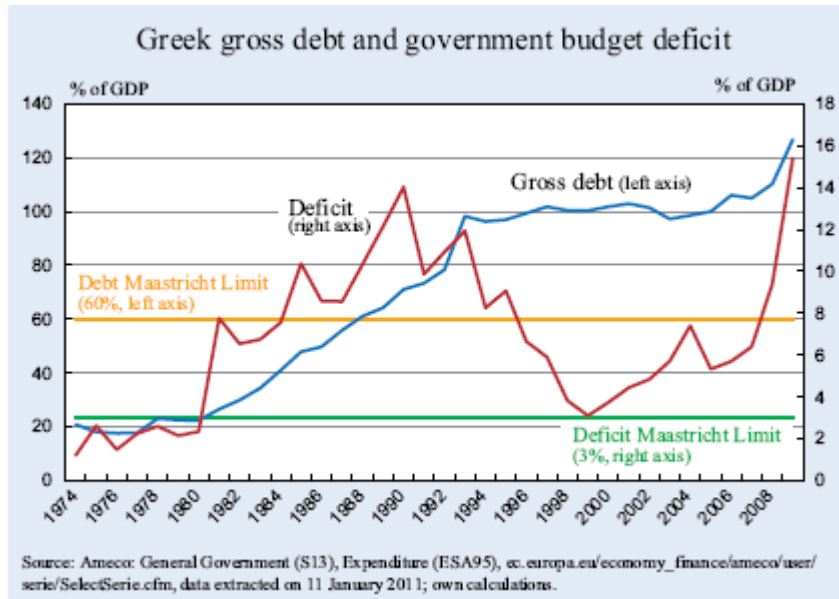
6. Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ (ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ Ε.Ε.) ΓΙΑ ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΗ ΠΡΟΣΦΥΓΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΟ ΔΝΤ

Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση που ξέσπασε το 2008 στην Αμερική επηρέασε σχεδόν άμεσα όλες τις χώρες της Ε.Ε., αναγκάζοντάς τες να λάβουν άμεσα μέτρα για την έγκαιρη αντιμετώπισή της. Στην Ελλάδα, η επίδραση της παραπάνω κρίσης έγινε εμφανής σχεδόν ένα χρόνο αργότερα. Η χώρα ήταν ήδη πολύ χρεωμένη και είχε χάσει περίπου 25% της ανταγωνιστικότητάς της από τότε που υιοθέτησε το ευρώ. Στα τέλη του 2009 το γενικό δημόσιο έλλειμμα είχε φθάσει στο 15,4% του ΑΕΠ, ενώ το δημόσιο χρέος είχε αυξηθεί σε περίπου 120% του ΑΕΠ. Επιπλέον, τα προηγούμενα χρόνια οι δαπάνες του δημόσιου τομέα αυξήθηκαν ενώ μειώθηκαν τα έσοδά του.²⁹

Στους παρακάτω πίνακες φαίνεται: α) η κατάσταση του ελληνικού ακαθάριστου δημόσιου χρέος και δημοσιονομικού ελλείμματος στα χρόνια της μεταπολίτευσης έως και το 2008, τα οποία τα τελευταία χρόνια έχουν μια σταθερά ανοδική πορεία, β) η κατάσταση των ελληνικών δημόσιων εσόδων από τους έμμεσους και άμεσους φόρους και από τις συνεισφορές κοινωνικής ασφάλισης, στα οποία, με εξαίρεση τις τελευταίες, παρατηρείται σημαντική κάμψη καθώς και γ) εκείνη των δημόσιων δαπανών σε σύγκριση αφενός με τις χώρες της Ευρωζώνης αφετέρου με τις περιφερειακές χώρες Ιρλανδία, Ιταλία, Πορτογαλία και Ισπανία. Ο μέσος όρος των ελληνικών δαπανών βρίσκεται κάτω από εκείνον των χωρών της Ευρωζώνης αλλά υψηλότερα των τεσσάρων περιφερειακών χωρών.

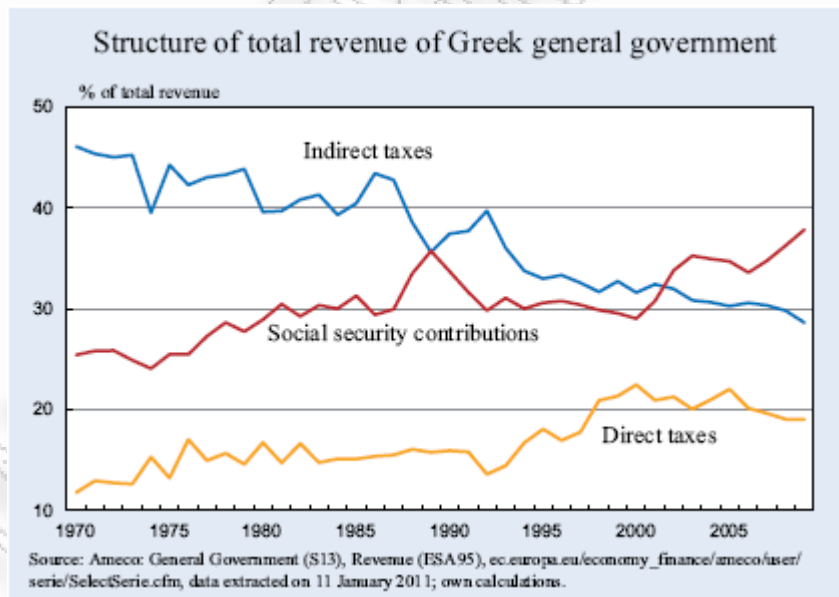
²⁹ www.imf.org, Ερωταπαντήσεις για την Ελλάδα

Πίνακας 1-1: Ελληνικό ακαθάριστο δημόσιο χρέος και δημοσιονομικό έλλειμμα

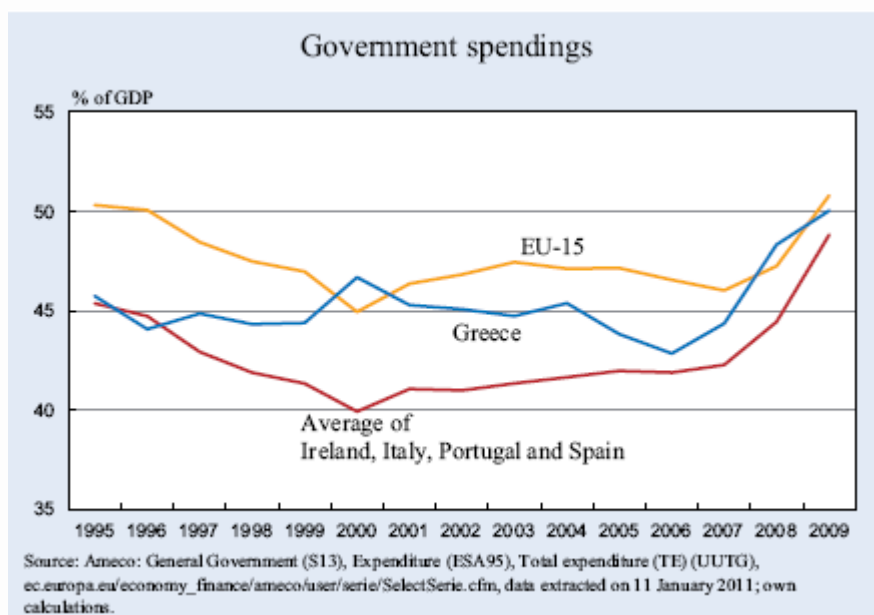
Πηγή: EEAG (2011), The EEAG Report on the European Economy, "Greece", CESifo, Munich 2011, p. 98

Πίνακας 1-2: Δημόσια Έσοδα

Πηγή: EEAG (2011), The EEAG Report on the European Economy, "Greece", CESifo, Munich 2011, p. 102

Πίνακας 1-3: Δημόσιες Δαπάνες

Πηγή: EEAG (2011), The EEAG Report on the European Economy, "Greece", CESifo, Munich 2011, p. 100

Η παγκόσμια ύφεση που ήρθε λίγο αργότερα, επιβράδυνε την οικονομική δραστηριότητα και αύξησε την ανεργία με αποτέλεσμα να επιδεινωθεί η ήδη άσχημη δημοσιονομική κατάσταση. Το κόστος χρηματοδότησης της Ελλάδας αυξήθηκε γρήγορα, επιβαρύνοντας το ήδη υπάρχον μεγάλο χρέος. Εν μέσω μιας καταρρέουσας οικονομίας, ένα μόλις βήμα πριν την πτώχευση, ακουγόταν πολύ έντονα το σενάριο προσφυγής της Ελλάδας στο ΔΝΤ για δανεισμό και έξοδο από τη δεινή οικονομική κατάσταση. Αυτό το ενδεχόμενο, ωστόσο, προκάλεσε έντονες συζητήσεις και αντιφατικές αντιδράσεις στο εσωτερικό: από τη μία ήταν οι υποστηρικτές που έβλεπαν την προσφυγή σαν τη μοναδική λύση διάσωσης της χώρας και από την άλλη οι πολέμοί της που σε κάθε βήμα έβλεπαν και διακήρυτταν τα δεινά που θα επέρχονταν από μία τέτοια λύση.

Δύο ήταν τα πιθανά σενάρια που ακούγονταν σχετικά με την οικονομική βοήθεια: προσφυγή στο ΔΝΤ με τη συναίνεση της Ε.Ε. και διμερή ή πολυμερή δάνεια μόνο από την Ε.Ε. με συμμετοχή ή μη της Γερμανίας, που γενικά ο ρόλος της, στην όλη στάση της Ευρώπης απέναντι στην Ελλάδα, ήταν καταλυτικός. Συζητούνταν επίσης το μοντέλο μεικτής παρέμβασης, που είχε υιοθετηθεί και από άλλες ευρωπαϊκές χώρες όπως η Ουγγαρία και η Λετονία, και αφορούσε την οικονομική ενίσχυση τόσο

από το ΔΝΤ όσο και από την Ε.Ε. και την Παγκόσμια Τράπεζα, με το Ταμείο όμως να παίζει τον πρωταγωνιστικό ρόλο.

Υπήρχε έντονη πεποίθηση ότι αρχικά η Ελλάδα χρησιμοποίησε την προσφυγή στο ΔΝΤ ως μέσο πίεσης στην Ε.Ε., ώστε να εξειδικεύσει και να επιταχύνει τις διαδικασίες του μηχανισμού στήριξής της και να ηρεμήσει με αυτόν τον τρόπο τις αγορές. Στην πραγματικότητα, ούτε στην Ελλάδα, ούτε στην Ευρώπη ακουγόταν ευχάριστα η προσφυγή της χώρας στο ΔΝΤ. Στη μεν πρώτη, διότι η διαπραγματευτική της ισχύ σε σχέση με τους όρους δανεισμού θα μειωνόταν καθώς επρόκειτο ουσιαστικά για δανεισμό από τράπεζα και είναι προφανές ότι το Ταμείο θα επέβαλε τους όρους του ασυζητητί, όπως συμβαίνει σε κάθε περίπτωση δανεισμού από τράπεζα. Από την άλλη η Ε.Ε. δε θα ήθελε την ανάμειξη ενός τέτοιου οργανισμού, συνεπώς των ΗΠΑ που ο ρόλος τους στο Ταμείο είναι πρωταρχικός, στους κόλπους της ευρωζώνης. Οι ομοιότητες, ωστόσο, των μέτρων που σύστηνε η Ε.Ε. μ' εκείνα που θα επέβαλε το Ταμείο, σε περίπτωση προσφυγής σε αυτό, δεν ήταν λίγες. Αυξήσεις φόρων με επίκεντρο τον ΦΠΑ, περικοπή φοροαπαλλαγών, μείωση προσωπικού, μειώσεις μισθών και συντάξεων, αναμόρφωση του ασφαλιστικού, κ.α., μέτρα τα οποία όπου εφαρμόστηκαν διευκόλυναν μεν τη χρηματοδότηση του ελλείμματος, βάθυναν όμως την ύφεση.

Στο ευρωπαϊκό παρασκήνιο, οι αξιωματούχοι στις Βρυξέλλες προσπαθούσαν να πείσουν τη Γερμανία και την Α. Μέρκελ, ν' αλλάξει γνώμη προκρίνοντας νέο σχέδιο που θα στήριζε την ελληνική οικονομία χωρίς τη συμμετοχή της Γερμανίας, η οποία συζητούσε και το ενδεχόμενο ακόμη αποχώρησης της Ελλάδας από την ευρωζώνη, ώστε να μην υπάρχουν αντιδράσεις στο εσωτερικό της καθώς δεν επιθυμούσε την παροχή βοήθειας στη χώρα. Ο Γκι Βερχόφστατ, πρώην πρωθυπουργός του Βελγίου, χαρακτήρισε αστειότητες τις δηλώσεις της γερμανίδας καγκελαρίου περί αποβολής της Ελλάδας από το ευρώ. Οι απόψεις που εκφράστηκαν σχετικά με την ανάγκη της Ελλάδας για βοήθεια ήταν πολλές. Μεταξύ αυτών και εκείνη του Γ. Άκερμαν της Deutsche Bank ο οποίος τόνισε ότι η στήριξη στην ελληνική κυβέρνηση ήταν επιβεβλημένη ώστε να αποφευχθεί η διάχυση του προβλήματος στις ευρωπαϊκές τράπεζες, ενώ ο Πολ-Νίρουπ Ρασμούσεν των Ευρωπαίων Σοσιαλιστών δήλωσε πως η Ελλάδα πληρώνει υψηλότερο επιτόκιο κατά 2,5% εξαιτίας των κερδοσκόπων και ότι η Ε.Ε. οφείλει να έχει μια καλύτερη απάντηση από το ΔΝΤ. Το Μάρτιο του 2010 το

ΔΝΤ μέσω της διευθύντριας εξωτερικών σχέσεων του διαβεβαίωσε πως το ταμείο δεν είχε λάβει ακόμη αίτημα από την ελληνική κυβέρνηση για οικονομική στήριξη και ότι το ΔΝΤ συνεργαζόταν στενά με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το μόνο που προσέφερε, ύστερα από αίτημα των δύο μερών, ήταν τεχνογνωσία, ενώ δήλωσε πως το ΔΝΤ αναμένει πως η Ε.Ε. και οι χώρες της ευρωζώνης θα θελήσουν να επιλύσουν το πρόβλημα μόνες τους.

Στο πνεύμα αυτό ήταν και οι δηλώσεις του προέδρου του Ταμείου, Ντομνίκ Στρος-Καν στις αρχές Απριλίου, που χαιρέτισε το πακέτο διάσωσης που θα δινόταν στην Ελλάδα από την ευρωζώνη λέγοντας ότι το Ταμείο θα ήταν έτοιμο να συμβάλει στην όλη προσπάθεια στο βαθμό που αυτό θα ζητούνταν από τις ελληνικές αρχές, καθώς μέχρι τότε το Ταμείο δε συμμετείχε στις διαβουλεύσεις, απλά προσέφερε τεχνική υποστήριξη. Και όλα αυτά ήρθαν λίγο μετά τις ανακοινώσεις της Eurostat για διαμόρφωση του ελληνικού ελλείμματος στο 15,4% του ΑΕΠ το 2009, την εκτόξευση των spreads του ελληνικού 10ετούς ομολόγου πάνω από τις 600 μονάδες βάσης έναντι του γερμανικού και την υποβάθμιση της Ελλάδας από τον οίκο Moody's. Λίγες μέρες αργότερα δήλωνε ότι έλαβε από την Ελλάδα αίτημα για Συμφωνία Stand-by (Stand-by Arrangement)³⁰ και ότι ήταν έτοιμοι να προχωρήσουν σε αυτό. Ο Έλληνας πρωθυπουργός από το Καστελόριζο δήλωνε ότι αντίθετα απ' ότι ήλπιζε, οι αγορές δεν αντέδρασαν θετικά στα μέτρα λιτότητας που είχαν σχεδιαστεί από την κυβέρνηση για τη μείωση του χρέους της χώρας, γι' αυτό και ήταν εθνική και πιεστική αναγκαιότητα να προσεγγίσουν την Ε.Ε. και το ΔΝΤ³¹.

³⁰ Κατά τη διάρκεια μιας οικονομικής κρίσης, οι χώρες συχνά χρειάζονται χρηματοδότηση ώστε να μπορέσουν να ξεπεράσουν τα προβλήματα ισοζυγίου πληρωμών που αντιμετωπίζουν. Από τη δημιουργία της τον Ιούνιο του 1952, η Συμφωνία Stand-by του ΔΝΤ έχει χρησιμοποιηθεί επανειλημμένως από τις χώρες μέλη, και αποτελεί αξιόπιστο δανειοδοτικό μέσο του ΔΝΤ για τις χώρες των αναδυόμενων αγορών. Τα επιτόκια δε διέπονται από ευνοϊκούς όρους, παρόλο που σχεδόν πάντα είναι χαμηλότερα από εκείνα που θα κατέβαλλαν οι χώρες για την εξεύρεση χρηματοδότησης από ιδιωτικές αγορές. Η SBA αναβαθμίστηκε το 2009 ώστε να καταστεί πιο ευέλικτη και να ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες των χωρών μελών. Τα όρια δανεισμού διπλασιάστηκαν με περισσότερα κεφάλαια διαθέσιμα εκ των προτέρων, και οι όροι εξορθολογίστηκαν και απλοποιήθηκαν. Το νέο πλαίσιο επίσης καθιστά δυνατό το δανεισμό σε προληπτική βάση.

³¹ BBC News (2010), "Greece calls on emergency loans", 23/4

Έτσι, και παρόλο που το Φεβρουάριο του 2010 ο αντιπρόεδρος της ελληνικής κυβέρνησης κ. Θ. Πάγκαλος σε συνέντευξή του στην εφημερίδα Το Βήμα δήλωνε αποφασιστικά ότι αποκλείεται το ενδεχόμενο η χώρα να καταφύγει στο ΔΝΤ διότι δεν μπορεί και διότι δε χρειάζεται να το κάνει³², στις 23 Απριλίου του ίδιου έτους ο Γ. Παπανδρέου έδωσε εντολή στον υπουργό οικονομικών για προσφυγή της χώρας στο μηχανισμό στήριξης. Ο υπουργός θα το ανακοίνωνε στον πρόεδρο του ΔΝΤ την επόμενη μέρα. Μετά τη δήλωση αυτή οι αγορές κινήθηκαν διαφορετικά απ' ότι το προηγούμενο διάστημα εκφράζοντας τον απόηχο της παραπάνω ενέργειας.

Σε συνέντευξη τύπου μία ημέρα μετά ο υπ. οικονομικών δήλωσε ότι τέθηκε ένα φιλόδοξο πρόγραμμα σταθεροποίησης και ανάπτυξης διάρκειας τριών ετών, το οποίο διαμορφώθηκε σε συνεργασία με τους ευρωπαίους εταίρους, ενώ τέθηκαν και ισχυρά κριτήρια conditionality, με μοναδικό στόχο την έξοδο των Ελλήνων από την άσχημη οικονομική κατάσταση στην οποία είχε περιέλθει η χώρα. Από την άλλη, ο Στρος-Καν δήλωσε ότι η διεθνής κοινότητα είναι παρούσα και έτοιμη να βοηθήσει την Ελλάδα να επιστρέψει στην κανονικότητα μέσω ενός δανείου, και όχι επιχορήγησης όπως τόνισε, πολλών δισεκατομμυρίων ευρώ και ότι ουσιαστικά αυτό που διακυβεύεται δεν είναι μόνο η ελληνική οικονομία, αλλά κυρίως η εμπιστοσύνη σε αυτή. Η καγκελάρια της Γερμανίας ανέφερε ότι η ίδια θα εργαζόταν σκληρά προκειμένου να επιτευχθεί ταχεία έγκριση από το γερμανικό κοινοβούλιο σχετικά με το γερμανικό μερίδιο στο δάνειο των χωρών της Ευρωζώνης. Τόνισε ότι ήταν ανάγκη οι διαπραγματεύσεις να επιταχυνθούν και η Ελλάδα να αποδεχθεί ένα φιλόδοξο, αλλά συνάμα αρκετά δύσκολο και απαιτητικό πακέτο μέτρων ώστε η αγορά να αποκαταστήσει την εμπιστοσύνη της σε αυτή και ότι η χώρα της θα συνεισφέρει σε αυτό προκειμένου να διαφυλαχθεί και η ακεραιότητα του ευρωπαϊκού κοινού νομίσματος. Συνέχισε ωστόσο επικρίνοντας την απόφαση εισόδου της χώρας το 2000 στην ευρωζώνη, λέγοντας πως ήταν μια απόφαση η οποία δεν είχε εξεταστεί πλήρως.

³² Κωβαίος Α. (2010), «Συνέντευξη Θεόδωρου Πάγκαλου: Δεν υπάρχει περίπτωση να πάμε στο ΔΝΤ», Το Βήμα, 21/2

Στις 2 Μαΐου η Ελλάδα έρχεται σε συμφωνία με το ΔΝΤ, την Ε.Ε. και την ΕΚΤ για ένα πακέτο στήριξης €110δισ, διάρκειας τριών ετών, για τη σταθεροποίηση της ελληνικής οικονομίας, την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των αγορών και την αύξηση της ανταγωνιστικότητάς της. Σε γενικές γραμμές το πρόγραμμα περιλάμβανε μείωση των δημόσιων δαπανών, μείωση και πάγωμα μισθών και συντάξεων για τρία χρόνια και αυξήσεις φόρων προκειμένου ν' αντιμετωπιστεί το χρέος και τα δημοσιονομικά προβλήματα της χώρας με τη δέσμευση ότι η ελληνική κυβέρνηση θα λάμβανε μέτρα για καλύτερη διοίκηση των δημόσιων επιχειρήσεων, βελτίωση του γενικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος αλλά και ρυθμίσεις για την αντιμετώπιση της σπατάλης, της φοροδιαφυγής και της διαφθοράς. Αυτό που είναι σημαντικό για τον Πολ Τόμσεν, επικεφαλής της αποστολής του ΔΝΤ στην Ελλάδα, είναι ότι τα μέτρα είναι δίκαια και προστατεύουν τις πιο ευάλωτες ομάδες. Όπως δήλωσε ο Στρος-Καν «η συλλογική μας προσπάθεια θα συμβάλλει στη σταθερότητα του ευρώ, θα ωφελήσει όλη την Ευρώπη, θα προάγει την παγκόσμια οικονομική σταθερότητα και θα συμβάλλει στην ανόρθωση της παγκόσμιας οικονομίας».³³

Οι τρεις πιστωτές οργανισμοί θα βεβαίωναν την πιστή εφαρμογή των ληφθέντων μέτρων της ελληνικής κυβέρνησης μέσω τριμηνιαίων επιθεωρήσεων, ενώ η αποδέσμευση των δόσεων βασιζόταν στην τήρηση των ποσοτικών κριτηρίων επίδοσης και στη θετική αξιολόγηση της προόδου στα κριτήρια πολιτικής του Μνημονίου Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής, το οποίο και καθορίζει τα λεπτομερή κριτήρια για τις διαδοχικές αξιολογήσεις έως τα μέσα του 2013. Το Υπουργείο Οικονομικών οφείλει να παρέχει στους εμπλεκόμενους δανειστές λεπτομέρειες σχετικά με τα μηνιαία έσοδα και έξοδα, το επίπεδο του εσωτερικού και εξωτερικού χρέους, όλες τις πηγές χρηματοδότησης, περιλαμβανομένων των κεφαλαιακών συναλλαγών, καθώς και τις καθυστερούμενες πληρωμές της κυβέρνησης. Επιπλέον, η Τράπεζα της Ελλάδος θα παρέχει λεπτομερή μηνιαία στοιχεία σχετικά με το ενεργητικό και παθητικό των τοπικών αρχών και των ταμείων κοινωνικής ασφάλισης. Από την άλλη, οι αρχές δεσμεύονται να διαβουλεύονται με

³³ IMF (2010h), "IMF Reaches Staff-Level Agreement with Greece on €30 Billion Stand-By Arrangement", Press Release No. 10/176, 2/5

την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την ΕΚΤ και το ΔΝΤ για την υιοθέτηση πολιτικών που δεν συνάδουν με το ΜΟΧΠ, ενώ θα τους παρέχουν όλες τις απαιτούμενες πληροφορίες για την παρακολούθηση της προόδου, της οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κατάστασης καθ' όλη τη διάρκεια υλοποίησης του προγράμματος.

Από τις βασικές υποχρεώσεις της ελληνικής κυβέρνησης ήταν η σύσταση, από την Τράπεζα της Ελλάδος, ενός ανεξάρτητου Χρηματοπιστωτικού Ταμείου Σταθερότητας, με ισχυρή δομή διακυβέρνησης, για την αντιμετώπιση ενδεχόμενων θεμάτων φερεγγυότητας και για τη διαφύλαξη της ευρωστίας του χρηματοπιστωτικού τομέα και της ικανότητάς του να στηρίζει την ελληνική οικονομία, παρέχοντας κεφαλαιακή υποστήριξη στις τράπεζες, εάν αυτό χρειαστεί.

Το πακέτο στήριξης που συμφωνήθηκε καταδεικνύει τη μεγάλη πρόσβαση στους πόρους του ΔΝΤ ενώ πρόκειται για ποσό που ξεπερνά το 3,2% της συνεισφοράς της Ελλάδας στο Ταμείο, για την έγκρισή του οποίου χρησιμοποιήθηκαν διαδικασίες του μηχανισμού επείγουσας χρηματοδότησης. Ο πρωθυπουργός στην ανακοίνωσή του στις 2 Μαΐου δήλωνε ότι κανένας Έλληνας πολίτης δε θα μπορούσε ποτέ να φανταστεί το μέγεθος του χρέους της χώρας και ότι στόχος είναι αρχικά να αποκατασταθεί η αξιοπιστία των Ελλήνων στη χώρα τους και έπειτα να αποκατασταθεί η αξιοπιστία της χώρας στην Ευρώπη και παγκοσμίως, διότι τον Οκτώβριο του 2009 κανείς δεν έδινε σημασία στην Ελλάδα. Επιπλέον, δήλωσε ότι όλες οι διαπραγματεύσεις ήταν δύσκολες, δεδομένου του στενού πλαισίου διαπραγμάτευσης και γι' αυτό το βάρος που οι Έλληνες θα κληθούν να σηκώσουν θα είναι πολύ μεγάλο. Υποσχέθηκε τρία πράγματα: α) ότι θα κάνουν ότι είναι δυνατό για την προστασία των ασθενών τάξεων, β) την αποκατάσταση και εδραίωση του αισθήματος δικαιοσύνης που έχει χαθεί και γ) τη μετατροπή της κρίσης σε ευκαιρία για αλλαγή³⁴. Στο ίδιο ύφος και ο πρόεδρος του ΔΝΤ δήλωσε ότι η ελληνική κυβέρνηση θα πρέπει «να επαινεθεί για τις ενέργειές της που θα δώσουν στο υπερήφανο έθνος τη δυνατότητα να ξεπεράσει τα προβλήματά του και να διασφαλίσει ένα καλύτερο μέλλον για εκείνο. Το Ταμείο έκανε ότι έπρεπε για να βοηθήσει την

³⁴ Πρωθυπουργικό γραφείο, (2010), *Ομιλία Έλληνα Πρωθυπουργού*, 2 Μαΐου

Ελλάδα και τους πολίτες της και ο δρόμος θα είναι δύσκολος αλλά η κυβέρνηση σχεδίασε ένα αξιόπιστο, οικονομικά και κοινωνικά δίκαιο και εφικτό πρόγραμμα. Το κλειδί είναι τώρα η εφαρμογή του.»

Ο πρώτος επίσημος έλεγχος στην εφαρμογή του κυβερνητικού προγράμματος έγινε από τα μέλη των τριών οργανισμών ή της τρόικας όπως λέγεται, στα τέλη Ιουλίου 2010. Σύμφωνα με την ανάλυση το πρόγραμμα, που εκτός των άλλων περιλάμβανε αντικατάσταση μόνο 20% των συνταξιοδοτούμενων εργαζομένων στο δημόσιο, μείωση του μισθολογίου και των συντάξεων του δημοσίου τομέα με τη μείωση επιδομάτων, μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης, μείωση των επενδύσεων που χρηματοδοτούνται από εγχώριους πόρους, διεύρυνση της βάσης του ΦΠΑ και σε υπηρεσίες που μέχρι πρότινος εξαιρούνταν, αναπροσαρμογή των αντικειμενικών αξιών των ακινήτων, ξεκίνησε να υλοποιείται δυναμικά εντούτοις παρέμεναν κάποιες σημαντικές δυσκολίες και κίνδυνοι. Αυτές εντοπίστηκαν κυρίως στη φορολογική μεταρρύθμιση με την πάταξη της φοροδιαφυγής στα υψηλότερα κλιμάκια εισοδήματος αλλά και στην αγορά εργασίας όπου ήταν βέβαιη η αντίσταση που θα αντιμετώπιζε η κυβέρνηση από τα παγιωμένα συμφέροντα στο άνοιγμα των κλειστών επαγγελματιών. Επιπλέον η χώρα δεν είχε ακόμη τη δυνατότητα πρόσβασης στις διεθνείς κεφαλαιαγορές για τη λήψη βραχυπρόθεσμης χρηματοδότησης. Έτσι η τρόικα συναίνεσε στην παροχή στην Ελλάδα της δεύτερης δόσης του δανείου, το ύψος της οποίας ανερχόταν σε €9δισ (τα 6,5δισ από τα οποία προέρχονταν από την Ευρωζώνη και τα υπόλοιπα από το ΔΝΤ).

Σύμφωνα με το Μνημόνιο η Ελλάδα ήταν υποχρεωμένη, μέχρι το δεύτερο επίσημο έλεγχο που διεξήχθη το Νοέμβριο, να έχει εφαρμόσει και άλλα μέτρα, ώστε να μπορέσει να προχωρήσει στην εκταμίευση της τρίτης δόσης του δανείου, μερικά από τα οποία ήταν τα εξής: την εισαγωγή ενός μεσοπρόθεσμου δημοσιονομικού πλαισίου βάσει ενός τριετούς κυλιόμενου ανώτατου ορίου δαπανών για το κράτος, την εισαγωγή υποχρεωτικού αποθεματικού έκτακτων αναγκών στον προϋπολογισμό της τάξεως του 10% της συνολικής πίστωσης για κρατικές δαπάνες, εκτός από μισθούς, συντάξεις και τόκους, διασφάλιση ότι το κοινοβούλιο δεν αλλάζει το συνολικό μέγεθος του προϋπολογισμού κατά το στάδιο έγκρισής του, την εισαγωγή ισχυρότερων μηχανισμών ελέγχου των δαπανών όπου οι φορείς δαπανών θα αναφέρονται τακτικά στο Υπουργείο Οικονομικών ενώ η κυβέρνηση θα ολοκλήρωνε

και τη δημιουργία της Ενιαίας Αρχής Πληρωμών για τους μισθούς στο δημόσιο τομέα. Παράλληλα θα αναλάμβανε δράση για τον εκσυγχρονισμό του συστήματος υγείας, την ενδυνάμωση των θεσμών της αγοράς εργασίας, με την υιοθέτηση εκτός των άλλων νομοθεσίας για την μεταρρύθμιση του πλαισίου μισθολογικών διαπραγματεύσεων στον ιδιωτικό τομέα, καθώς και αυτή του ανταγωνισμού σε ανοιχτές αγορές, κυρίως με την απελευθέρωση κλειστών επαγγελμάτων.

Στο δεύτερο αυτό έλεγχο η τρόικα βρήκε ότι η Ελλάδα έχει κάνει πολύ σημαντικά βήματα στην επίτευξη των στόχων του προγράμματός της, τα οποία στήριξε στα εξής ευρήματα: οι προοπτικές ανάπτυξης της βρίσκονται σε συμφωνία με το χρονοδιάγραμμα, η δημοσιονομική εξυγίανση είναι σε εξέλιξη, παγιώνεται η σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού τομέα ενώ τέλος μετά από μια επιτυχημένη πρώτη φάση διαρθρωτικών αλλαγών, η κυβέρνηση είναι έτοιμη για ένα δεύτερο κύμα εκτεταμένων αλλαγών στο σύστημα υγείας, στις δημόσιες υπηρεσίες-ΔΕΚΟ, στη φορολογική διοίκηση και στην κρατική περιουσία. Ωστόσο η επιτροπή εντόπισε και πάλι προβλήματα στη συλλογή των φόρων αλλά και στα εκτεταμένα έξοδα σε τοπικό επίπεδο, προβλήματα τα οποία η κυβέρνηση ισοστάθμιζε με περικοπές στα δημόσια έξοδα.

Στα μέσα Φεβρουαρίου του τρέχοντος έτους έγινε και ο τρίτος τριμηνιαίος έλεγχος για την εκταμίευση και της τέταρτης δόσης του δανείου. Μεταξύ άλλων οι στόχοι που θα έπρεπε να έχουν επιτευχθεί βάσει Μνημονίου, είναι η αποτελεσματική ενσωμάτωση της κοινοτικής οδηγίας για τις διαδικασίες προσφυγής στον τομέα σύναψης δημόσιων συμβάσεων ενώ σημαντικές είναι και οι αλλαγές που όφειλαν να γίνουν στις δαπάνες ασφάλειας και άμυνας. Η ελληνική κυβέρνηση είχε επιπλέον δεσμευτεί να λάβει μέτρα για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος κατά τα οποία θα υλοποιούσε σχέδιο ανάκαμψης του τομέα των σιδηροδρόμων ενώ το κοινοβούλιο θα υιοθετούσε νομοθεσία για την απελευθέρωση των δραστηριοτήτων των τομέων της ηλεκτρικής ενέργειας και του φυσικού αερίου.

Σύμφωνα λοιπόν με τη συνολική αξιολόγηση της τρόικας, το πρόγραμμα σημείωσε περαιτέρω πρόοδο στην επίτευξη των στόχων του και ενώ υπάρχουν καθυστερήσεις σε ορισμένους τομείς, σταδιακά υλοποιούνται οι δημοσιονομικές και όχι μόνο μεταρρυθμίσεις που είναι απαραίτητες για την επίτευξη των μεσοπρόθεσμων στόχων

του προγράμματος. Εντούτοις παραμένει η ανάγκη επιπλέον προγραμματισμού και υλοποίησης σημαντικών μεταρρυθμίσεων ώστε να δημιουργηθούν οι συνθήκες που θα διασφαλίσουν τη δημοσιονομική βιωσιμότητα και οικονομική ανάκαμψη.

Σύμφωνα με την τρόικα η ελληνική κυβέρνηση ξεκίνησε να χαράσσει μεσοπρόθεσμη δημοσιονομική στρατηγική στο πλαίσιο της οποίας θα οριστεί ένα χρονικά δεσμευτικό πρόγραμμα δράσεων ώστε μέχρι το 2014 να έχει υλοποιηθεί πλήρως η δημοσιονομική προσαρμογή. Οι μεταρρυθμίσεις είναι σύνθετες και καλύπτουν μεταξύ άλλων τη φορολογία, την υγεία, την απασχόληση στο δημόσιο τομέα και τις δημόσιες επιχειρήσεις. Η κυβέρνηση κινείται με τον ενδεδειγμένο τρόπο αφήνοντας χρόνο για διαβουλεύσεις με τους κοινωνικούς εταίρους πριν περάσει από τον προγραμματισμό στην εφαρμογή των μέτρων. Η πλήρης δέσμευση της κυβέρνησης να υλοποιήσει την πολύπλοκη αυτή διαδικασία θεσμικών αλλαγών, ιδίως δε η αποφασιστικότητά της να αντισταθεί στα κεκτημένα συμφέροντα, είναι κρίσιμος παράγοντας επιτυχίας. Η έγκριση των συμπερασμάτων της τρίτης αξιολόγησης θα επιτρέψει την εκταμίευση 15 δις ευρώ, εκ των οποίων τα €10,9δισ από την Ευρωζώνη και τα €4,1δισ από το ΔΝΤ. Ο επόμενος, τέταρτος έλεγχος έχει προγραμματιστεί για τον Μάιο του 2011.

7. ΜΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΥΠΕΡ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΟΥ ΔΝΤ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην Ελλάδα οι αντιδράσεις, μετά την προσφυγή της χώρας στο ΔΝΤ, είναι ποικίλες. Υπάρχουν και οι δύο απόψεις εκείνων, που είναι μάλλον και η μειοψηφία, που υποστηρίζουν ότι η ενέργεια αυτή θα βγάλει τη χώρα από το αδιέξοδο στο οποίο έχει οδηγηθεί και θα της δώσει ώθηση για μια νέα αρχή και εκείνων οι οποίοι πιστεύουν ότι το δάνειο αυτό θα επιτρέψει σε εξωτερικούς παράγοντες να επιβάλλουν τις απόψεις και τις πολιτικές τους στη χώρα, επιφέροντας μέτρα και αλλαγές που θα είναι δυσβάσταχτες για το σύνολο του πληθυσμού.

Οι υπέρμαχοι της προσφυγής τονίζουν τα θετικά σημεία που θα προκύψουν από τις επιβεβλημένες διαρθρωτικές αλλαγές και τα μέτρα που θα ληφθούν για την εφαρμογή του Μνημονίου και τα οποία θα είναι προς την κατεύθυνση της αναδιοργάνωσης πολλών τομέων της ελληνικής οικονομίας με απώτερο στόχο την αύξηση της ανταγωνιστικότητάς της. Ένα από αυτά είναι και ο εκσυγχρονισμός της αναχρονιστικής, ομολογουμένως, ελληνικής δημόσιας διοίκησης. Η αναδιοργάνωση των διαδικασιών πρόσληψης και η καθιέρωση ενός ενιαίου φορέα μισθοδοσίας για το δημόσιο θα αναπλάσει τις μέχρι τώρα ατελέσφορες πρακτικές απασχόλησης. Επιπρόσθετα, οι κυβερνητικές δραστηριότητες θα ιεραρχηθούν, ενώ θα ενισχυθεί και ο αγώνας ενάντια στη διαφθορά και τη σπατάλη σε όλη τη δημόσια διοίκηση. Είναι χαρακτηριστικό ότι κάθε χρόνο το κράτος μπαίνει εγγυητής σε δάνεια μαμούθ που χορηγούνται σε ΔΕΚΟ και δημόσιες επιχειρήσεις, οι οποίες όχι μόνο δεν είναι κερδοφόρες, αλλά είναι και εξαιρετικά σπάταλες και ζημιογόνες. Έτσι, προκειμένου να τηρηθεί το Πρόγραμμα Σταθερότητας, η κυβέρνηση περικόπτει δραστικά και τις δαπάνες σε Υπουργεία, ΟΤΑ, ΔΕΚΟ και άλλους οργανισμούς.

Η αναμόρφωση του συνταξιοδοτικού συστήματος, που αναμένεται να έχει ολοκληρωθεί μέχρι το 2018, εντάσσεται, για τους υποστηρικτές της προσφυγής, στα θετικά αποτελέσματα της σύναψης του Μνημονίου. Το συνταξιοδοτικό και ο τρόπος που αυτό λειτουργεί έως σήμερα, θεωρείται ένα από τα βασικότερα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας. Στο πλαίσιο αυτού του νέου προγράμματος, τα συνταξιοδοτικά

ταμεία θα συγχωνευτούν σε τρία, ενώ θα καθιερωθεί ένα νέο σύστημα που προσδοκάται ότι θα ωφελήσει τους εργαζομένους, θα ενισχύσει τη σχέση εισφορών - παροχών, με ενιαίους κανόνες που θα ισχύουν κατ' αναλογία (ως άθροισμα των κεκτημένων δικαιωμάτων των εργαζομένων στο πλαίσιο του παλαιού συστήματος και των οφελών που θα αποκομίσουν από το νέο) και θα εφαρμοστεί σε όλους τους σημερινούς και τους μελλοντικούς εργαζόμενους.

Γενικότερα, οι υπέρμαχοι του προγράμματος προσαρμογής ισχυρίζονται ότι θα υπάρξουν αλλαγές σε πολλούς από τους χρόνια προβληματικούς τομείς της ελληνικής οικονομίας, που αποτελούν πληγή για το δημόσιο βίο της χώρας. Ήδη συμφωνήθηκαν μέτρα για την εξάλειψη της σπατάλης στο χώρο της υγείας, όπου οι δαπάνες είναι υπέρογκες, χωρίς όμως να είναι αποτελεσματικές, καθώς και σε δημόσιες επιχειρήσεις πολλές εκ των οποίων αποτελούν δυσβάσταχτο βάρος για την οικονομία, με σωρευμένες υψηλές ζημιές για τον Έλληνα φορολογούμενο. Αλλαγές θα υπάρξουν και στη φορολογική διοίκηση όπου θα τεθούν σε εφαρμογή μέσα που θα ενισχύσουν την φορολογική συμμόρφωση και δικαιοσύνη, καθώς αναμένεται να καταπολεμηθεί η φοροδιαφυγή, ιδιαίτερα από τις ομάδες υψηλού εισοδήματος, όπου είναι αχαλίνωτη. Έτσι, τα μέτρα για τη συλλογή φόρων από τις ομάδες υψηλού εισοδήματος θα περιλαμβάνουν αύξηση της φορολογίας για τα ελεύθερα επαγγέλματα, αύξηση της φορολογίας στα είδη πολυτελείας και μια προσωρινή προσαύξηση σε επιχειρήσεις υψηλού κέρδους και σε περιουσίες μεγάλης αξίας. Όσοι τάχθηκαν υπέρ της προσφυγής της Ελλάδας στο ΔΝΤ υποστηρίζουν ότι οι μεταρρυθμίσεις στους παραπάνω τομείς, όπως και σε αυτόν της αγοράς εργασίας όπου ήδη έχουν γίνει βήματα αναμόρφωσής του, θα καταστήσουν την οικονομία πιο ανταγωνιστική, διαφανή και αποτελεσματική, γεγονός που θα βοηθήσει στην αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των επενδυτών και των αγορών.

Ακόμη και όσον αφορά την περικοπή του 13^{ου} και 14^{ου} μισθού σε εργαζόμενους και συνταξιούχους στο δημόσιο, οι υπέρμαχοι του δανεισμού υποστηρίζουν ότι οι αυξήσεις των μισθών τα προηγούμενα χρόνια ήταν μεγαλύτερες από τις αυξήσεις της παραγωγικότητας των εργαζομένων και αυτό είχε σα μερικό αποτέλεσμα την απώλεια ανταγωνιστικότητας της χώρας. Τονίζουν, επίσης, ότι η εξάλειψη των πρόσθετων μισθών στο δημόσιο τομέα θα βοηθήσει στον περιορισμό και τη μείωση του μισθολογικού κόστους της οικονομίας, στο σύνολό της και, έτσι, η χώρα θα γίνει πιο

ανταγωνιστική. Οι αρχές αναγνωρίζουν ότι ο δημόσιος τομέας στην Ελλάδα έχει γίνει υπερβολικά μεγάλος και ακριβός για την οικονομία. Στην πραγματικότητα δεν υπάρχουν σαφή δεδομένα για τον ακριβή αριθμό των ανθρώπων που εργάζονται στο δημόσιο τομέα. Έτσι, η κυβέρνηση σκοπεύει να μειώσει το μέγεθός του, να τον κάνει πιο ευκίνητο και να τον κατευθύνει προς την παροχή καλύτερων υπηρεσιών.

Ορισμένοι, παραβλέποντας τα μέτρα και αυτόν καθ' εαυτόν το δανεισμό, θεωρούν ως θετικό και μόνο την προσφυγή της χώρας στο ΔΝΤ, διότι βλέπουν πως με αυτόν τον τρόπο θα αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη των πιστωτών και επενδυτών στη χρεωμένη ελληνική οικονομία. Επίσης η συμφωνία δανεισμού ήρθε να καταπραΰνει τα πνεύματα στην Ευρώπη όπου μετά από μήνες έντονων αντιπαραθέσεων και διαπραγματεύσεων σχετικά με την από κοινού αποδοχή της πηγής δανεισμού της χώρας, ήταν διάχυτος ο φόβος ότι το ελληνικό πρόβλημα θα μπορούσε να «μολύνει» τις ήδη προβληματικές και με επίσης μεγάλο πρόβλημα ελλείμματος χώρες της νότιας Μεσογείου και της Ευρωζώνης, Ισπανία, Πορτογαλία και Ιταλία (οι δύο πρώτες αντιμετωπίζουν ήδη σοβαρά προβλήματα και βρίσκονται υπό στενή επιτήρηση). Σε κάθε περίπτωση πάντως, οι υποστηρικτές της προσφυγής στο μηχανισμό στήριξης τονίζουν ότι εάν μία χώρα πρόκειται να καταφύγει σε δανεισμό για τη διάσωση της οικονομίας της, τότε αυτό είναι προτιμότερο να γίνει από ένα διεθνή οργανισμό όπως είναι το ΔΝΤ που διαθέτει την απαιτούμενη γνώση και που μπορεί να απορροφήσει κάθε αρνητικό κόστος.

Εντούτοις οι αρνητικές φωνές που αναδύθηκαν λόγω αυτού του δανεισμού είναι περισσότερες και δεν περιορίζονται μόνο στα στενά σύνορα του κράτους αλλά έρχονται και από το εξωτερικό. Μελετώντας όλη την πορεία κατάληξης της Ελλάδας σε αυτό το επίπεδο χρέους είναι πολλοί εκείνοι που δε βλέπουν μόνο σφάλματα της ελληνικής διοίκησης, αλλά και ξένη παρέμβαση που συνέβαλε στην εντατικοποίηση του προβλήματος. Πολλοί ξένοι δημοσιογράφοι και αναλυτές τόνισαν το ρόλο που έπαιξαν ξένα συμφέροντα και η κερδοσκοπία, αλλά τελικά οι έλληνες πολίτες είναι εκείνοι που θα επωμιστούν όλο αυτό το βάρος του δανεισμού της χώρας από την Ε.Ε. και το ΔΝΤ. Το ίδιο, σύμφωνα με εκείνους, ισχύει και για τις άλλες χώρες που αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα, όπως η Ισλανδία και η Λετονία.

Σύμφωνα με αναλύσεις, τα προβλήματα στην Ελλάδα ξεκίνησαν από τα χαμηλά επιτόκια που ήταν ακατάλληλα για τη χώρα και τα οποία διατηρήθηκαν χαμηλά, για

τη διάσωση της Γερμανίας από την οικονομική ύφεση. Ο οικονομολόγος Michael Hudson³⁵ έγραψε ότι η Ε.Ε. και το ΔΝΤ προέτρεψε τις ελληνικές αρχές να μετατρέψουν τα χρέη του ιδιωτικού τομέα, δηλαδή των τραπεζών, σε δημόσιο χρέος και αυτά να αποπληρωθούν με αύξηση της φορολογίας, με περικοπή των δημοσίων δαπανών και υποχρεώνοντας τους πολίτες να καταφύγουν στις αποταμιεύσεις τους, ουσιαστικά εξαναγκάζοντας τους. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ν' αυξηθεί η λαϊκή δυσαρέσκεια, όχι μόνο προς αυτούς που συσσώρευαν τα χρέη, αλλά και προς τους νεοφιλελεύθερους ξένους συμβούλους και τους πιστωτές.

Οι αντιδράσεις απέναντι στην ελληνική κυβέρνηση για το δανεισμό της από το ΔΝΤ και τους επαχθείς όρους σύναψής του, βάσει Μνημονίου, είναι πολύ έντονες. Κάποιοι έκαναν λόγο για εξάρτηση στην οποία περιήλθε η χώρα, η οποία καθόλου δεν αποτελούσε μονόδρομο όπως πολλοί ήθελαν να παρουσιάσουν. Οι κριτικές που ασκούνται τείνουν να τονίζουν επιπλέον τα μέτρα λιτότητας που η κυβέρνηση λαμβάνει και που κάθε άλλο παρά αρμόζουν σε μία σοσιαλιστική κυβέρνηση, όπως είναι η ελληνική. Στα μέτρα που ανακοινώθηκαν περιλαμβάνονται εκτός των άλλων περαιτέρω περικοπές στις παροχές των δημοσίων υπαλλήλων, αύξηση του ΦΠΑ, όπου το ΔΝΤ προτείνει αύξησή του κατά δύο μονάδες καθώς και μείωση του αριθμού των αγαθών που υπόκεινται στο χαμηλό συντελεστή ΦΠΑ, ενώ προτείνει και αύξηση του φόρου καυσίμων. Επιπρόσθετα, προτείνεται και η κυβέρνηση βρίσκεται ήδη στην κατεύθυνση της απόλυσης προσωπικού στο Δημόσιο, στην κατάργηση φοροαπαλλαγών ώστε περισσότεροι φορολογούμενοι να ενταχθούν στη φορολογική βάση, μείωση του αφορολογήτου στις αγοραπωλησίες ακινήτων με αποτέλεσμα την αύξηση του αριθμού των ιδιοκτητών που θα πληρώνουν φόρο καθώς και την πλήρη απελευθέρωση των εργασιακών σχέσεων. Και όλα αυτά προκειμένου να περιοριστούν τα δημοσιονομικά ελλείμματα της χώρας, με ότι συνέπειες συνεπάγονται τα παραπάνω για το σύνολο της οικονομίας. Επίσης, στο ναυτιλιακό τομέα, που είναι από τους ζωτικότερους της ελληνικής οικονομίας, προτείνεται να καταργηθεί το ευνοϊκό καθεστώς φορολόγησης των εταιρειών του κλάδου. Σ' ένα

³⁵ Brown E., (2009), ο.π. σημ. 27

επίσης ζωτικό τομέα, όπως είναι οι συντάξεις η κυβέρνηση βρίσκεται προς την αύξηση της πραγματικής ηλικίας συνταξιοδότησης, στη μείωση παροχής πρόωρων συντάξεων ενώ προτείνεται επίσης και η επανεξέταση της χορήγηση του Επιδόματος Κοινωνικής Αλληλεγγύης αλλά και να καταργηθούν οι επικουρικές συντάξεις.

Εκτός από το δημόσιο τομέα στον οποίο έχει ήδη γίνει περικοπή του 13ου και του 14ου μισθού και σύνταξης η κυβέρνηση εξετάζει το ενδεχόμενο στο παραπάνω πακέτο των περικοπών να περιληφθεί και ο ιδιωτικός τομέας. Το ΔΝΤ ακόμη τάσσεται υπέρ της κατάργησης της μονιμότητας στο Δημόσιο ενώ εισηγείται την ελαστικοποίηση των εργασιακών σχέσεων και την απελευθέρωση των απολύσεων. Προτείνει μηδενικές προσλήψεις ακόμη και σε ευαίσθητους τομείς, όπως η Υγεία και η Παιδεία. Προτείνει ακόμη επιθετικές ιδιωτικοποιήσεις δημόσιων επιχειρήσεων, όπου σύμφωνα με το ΠΣΑ τα έσοδα που θα προέλθουν υπολογίζεται ότι θα φτάσουν στα €5,75δισ ή 2,3% του ΑΕΠ στο τέλος του 2012.

Η όλη κατάσταση έχει επηρεάσει και τα επίπεδα απασχόλησης της χώρας. Λόγω μειωμένης ζήτησης, τα επίπεδα παραγωγής έχουν επίσης μειωθεί με αποτέλεσμα να υπάρχει ένας ήδη καταβεβλημένος ιδιωτικός τομέας παραγωγής απ' όπου οι απολύσεις είναι συνεχείς. Ήδη η ανεργία τον Οκτώβριο του 2010, για τον οποίο υπάρχουν στοιχεία, ήταν 13,5% έναντι 9,8% τον αντίστοιχο μήνα του 2009, μείωση που αντιστοιχεί σε περίπου 135.557 άτομα, ενώ αυτή πλήττει κυρίως τις γυναίκες και τις πιο παραγωγικές και δυναμικές ηλικίες 25-34 έτη³⁶. Σε ανταπόκρισή τους από την Αθήνα οι Financial Times επισημαίνουν ότι η αύξηση ρεκόρ για την ανεργία στην Ελλάδα είναι ένδειξη ότι η ύφεση έχει πλήξει για τα καλά τη χώρα. Σύμφωνα με την ετήσια έκθεση του ΟΟΣΑ για την απασχόληση, την οποία παρουσίασε στο Παρίσι ο γενικός γραμματέας του οργανισμού Angel Gurría, η ανεργία το 2011 θα σκαρφαλώσει στο 14,3%. Σύμφωνα με την ίδια έκθεση η κυβέρνηση θα πρέπει να δώσει κίνητρα για τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, ιδιαίτερα για τα άτομα που έχουν τη μεγαλύτερη ανάγκη, δηλαδή τους νέους και τους μακροχρόνια άνεργους ενώ θα πρέπει να αποφύγει, λόγω της ανάγκης μείωσης των ελλειμμάτων, τον

³⁶ <http://www.skai.gr/news/finance/article/160484/dusoiones-oi-provlepseis-gia-tin-anergia-stin-ellada/>, «Δυσοίονες οι προβλέψεις για την ανεργία στην Ελλάδα», 4/1/2011

πειρασμό να περικόψει τα επιδόματα ανεργίας και να μειώσει τους πόρους για την εκ νέου προώθηση των ανέργων στην αγορά εργασίας³⁷. Μετά και τη συγχώνευση ή την κατάργηση μη χρήσιμων ή δυσλειτουργικών δημόσιων υπηρεσιών που σχεδιάζεται από την κυβέρνηση, αναμένεται ότι θα υπάρξει περαιτέρω αύξηση του επιπέδου ανεργίας.

Με μειωμένα πια τα εισοδήματα και τελματωμένη την οικονομία κάποιοι αμφισβητούν τη δυνατότητα επιστροφής της χώρας στην ανάπτυξη. Ήδη ο ρυθμός ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας το πρώτο τρίμηνο του 2010 ήταν στο -1% του ΑΕΠ σε σχέση με το τέταρτο τρίμηνο του 2009 σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Eurostat. Την ίδια περίοδο στην Ευρωζώνη και στην Ευρώπη των 27 το ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 0,2%. Στο μεταξύ το ποσοστό του πληθωρισμού τον Ιούνιο ανήλθε σε 5,2% από 5,4% το Μάιο, σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Αρχή. Σε συνέντευξή του στο Reuters ο Υπουργός Οικονομικών Γιώργος Παπακωνσταντίνου εμφανίστηκε αισιόδοξος ότι η Ελλάδα θα επιστρέψει στις αγορές ομολόγων το 2011. Προειδοποίησε όμως ότι οι προσπάθειες διαχείρισης της κρίσης εξακολουθούν να εγκυμονούν κινδύνους, κυρίως όσον αφορά στις υπερβάσεις δαπανών στα νοσοκομεία και στα ασφαλιστικά ταμεία, ενώ κάλεσε τις τράπεζες να προχωρήσουν σε συνεργασίες. Όσον αφορά όμως τον τουρισμό, τη μεγαλύτερη τα τελευταία χρόνια πηγή εσόδων για τη χώρα, σημείωσε ότι αναμένεται να εμφανίσει φέτος μειωμένα έσοδα κατά 10 με 15%.

Η πρώην πρύτανης, καθηγήτρια οικονομικών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, Μ. Νεγρεπόντη-Δελιβάνη, σε δηλώσεις της στην ηλεκτρονική οικονομική εφημερίδα Newscode ανέφερε ότι η καταβάρθρωση ολόκληρου του ευρωπαϊκού νότου δεν είναι καθόλου τυχαία, αλλά αποτελεί συνέπεια των επιλογών της μακροοικονομικής πολιτικής της ΕΕ και της Ευρωζώνης, που όπως περίτρανα αποδεικνύεται, καταδίκασε επί δεκαετίες τις λιγότερο προηγμένες ευρωπαϊκές οικονομίες σε αδυναμία πραγματικής σύγκλισης, σε απώλεια ανταγωνιστικότητας και σε

³⁷ <http://www.skai.gr/news/finance/article/147356/oosa-sto-143-i-anergia-stin-ellada-to-2011-/>, «ΟΟΣΑ: Στο 14,3% η ανεργία στην Ελλάδα το 2011, Παραμένει ο κίνδυνος για εκατομμύρια ανθρώπους να μείνουν εκτός αγοράς εργασίας», 7/7/2010

προοδευτική υποκατάσταση της παραγωγής των παραδοσιακών τους προϊόντων, με εισαγωγές. Από την άλλη και αναφορικά με την πιθανότητα επιστροφής της χώρας στην ανάπτυξη εκτιμά πως η αναπτυξιακή διάσταση απουσιάζει και ότι αποτελεί καθαρή ουτοπία κάθε συζήτηση γύρω απ' αυτήν και για όσο ακόμη χρόνο είμαστε «δεμένοι» με το βαθύτατα υφεσιακό και αντιαναπτυξιακό περιβάλλον, όπως το χαρακτηρίζει, του ΔΝΤ³⁸.

Για πολλούς τα αποτελέσματα του δανεισμού της Ελλάδας από το ΔΝΤ δεν είναι αρνητικά μόνο για την ίδια τη χώρα, αλλά και για την Ευρωζώνη και την Ε.Ε. ως σύνολο, κι αυτό διότι υπέστη μία μεγάλη διαταραχή, η οποία κατέδειξε τα κενά τα οποία υπάρχουν στη λειτουργία της. Η Ευρωζώνη έχασε σε κύρος και η όλη εξέλιξη αναμένεται να μειώσει το μερίδιο συμμετοχής του ευρώ στα παγκόσμια συναλλαγματικά αποθέματα. Όλη αυτή η διαδικασία κατέδειξε αφενός ότι η Ε.Ε. εξακολουθεί να έχει δυσκολίες στη λήψη αποφάσεων σε σοβαρά ζητήματα, πράγμα για το οποίο συχνά κατηγορείται, ότι υπάρχει μεγάλη διαβάθμιση στο «ειδικό βάρος» κάθε κράτους - μέλους της Ε.Ε., έτσι ώστε να χάνεται κάθε έννοια ισοτιμίας στη λειτουργία της Ένωσης και ότι το διαφορετικό «ειδικό βάρος» κάθε κράτους του οργανισμού αλλά και οι διαδικασίες λήψης απόφασης, οδήγησαν την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε διαφωνίες με τη Γερμανία και τελική υποχώρηση του ανώτατου εκτελεστικού οργάνου της Ένωσης απέναντι στη βούληση ενός κράτους - μέλους. Επίσης, η λειτουργία της Ευρωζώνης εμφανίζει αξεπέραστα κενά, τα οποία υπονομεύουν τη μελλοντική της θέση ή ακόμη και την ύπαρξη της. Επιπλέον η εμπλοκή του ΔΝΤ στην χάραξη και την υλοποίηση της δημοσιονομικής πολιτικής ενός κράτους μέλους της Ευρωζώνης, θα μπορούσε να αποτελέσει αρνητική εξέλιξη στο βαθμό που η ΕΚΤ θα είναι αναγκασμένη να διαβουλευτεί το ΔΝΤ κατά τη χάραξη της νομισματικής της πολιτικής.

³⁸ Λιάρος Γ. (2011), «Αυτή η κόλαση δεν αποτελούσε μονόδρομο για την Ελλάδα», Συνέντευξη Μαρίας Νεγρεπόντη-Δελιβάνη, καθηγήτριας οικονομικών και πρώην πρύτανης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, newscode.gr, <http://www.newscode.gr/proswpa/story/maria-negroponth-delibanhayth-h-kolash-den-apoloyse-monodromo-gia-thn-el>

8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

«Ούτε και μια αναδιάρθρωση, με μείωση της τιμής των ελληνικών ομολόγων κατά 50%, δεν θα αντιμετώπιζε την κρίση χρέους της Ελλάδας», υποστηρίζει στην πρόσφατη έκθεσή του για τις στρατηγικές δημοσιονομικής εξυγίανσης το ΔΝΤ.³⁹ Είναι όμως έτσι η πραγματικότητα ή μήπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο έχει κάποια άλλη πρόθεση, στα πλαίσια των δικών του επιδιώξεων; Τίθεται επίσης το ερώτημα εάν κίνητρό του είναι στ' αλήθεια το καλό της χώρας μας ή μήπως η προστασία των δανειστών της, οι οποίοι θα αποπληρωθούν είτε με την εκχώρηση κρατικών πάγιων περιουσιακών στοιχείων, είτε με τη μεταφορά πόρων από τον ιδιωτικό τομέα στο δημόσιο, δια μέσου των υπερβολικών φόρων; Φαίνεται πως το ΔΝΤ έχει την άποψη ότι, η διαγραφή των οφειλών του δημοσίου κατά 50% δεν θα προσέφερε πολλά στην Ελλάδα αφού έτσι θα εξοικονομούνταν ετήσιοι τόκοι μόνο περίπου €7δισ, οπότε το έλλειμμα θα μειωνόταν αντίστοιχα μόνο 2,7%. Εάν όμως προχωρούσαμε στη διαγραφή του 50% των οφειλών μας τότε η χώρα δεν θα επιβαρυνόταν με τοκογλυφικά επιτόκια και δεν θα έπαιρνε τα, για πολλούς καταστροφικά μέτρα που επιβλήθηκαν λόγω της συμφωνίας με το ΔΝΤ.

Βάσει των μέχρι τώρα δεδομένων, τα μέτρα που έχουν ληφθεί στα πλαίσια της παραπάνω συμφωνίας έχουν οδηγήσει τη χώρα σ' έναν επικίνδυνο στασιμοπληθωρισμό (ύφεση -4%, με φορολογικό πληθωρισμό 6% και αρκετά υψηλή ανεργία για το 2010, ενώ από την άλλη έχουν οδηγήσει τους Έλληνες στην απαισιοδοξία με ό,τι αυτό συνεπάγεται (μείωση κατανάλωσης, άρνηση επενδύσεων, μειωμένη παραγωγικότητα των εργαζομένων, μειωμένα φορολογικά έσοδα, παρά την αύξηση των συντελεστών, αλλά και πολύ έντονες και συνεχείς κοινωνικές αναταραχές).

³⁹ Βιλιάρδος Β. (2010), «Στη δίνη του χρέους, Η πρόσφατη έκθεση του ΔΝΤ, τα πλεονεκτήματα της Ελλάδας, η υπερχρέωση της δύσης, η αμερικανική πρόταση εξόδου από την κρίση και η ελπίδα για το μέλλον», <http://www.casss.gr/PressCenter/Articles/2223.aspx>, 7/11

Το Ταμείο θα μπορούσε να ισχυρισθεί ότι τα μέτρα της ελληνικής κυβέρνησης ελήφθησαν με στόχο την καταπολέμηση των ελλειμμάτων και όχι τη μείωση του δημοσίου χρέους, η οποία σχεδιάζεται να προέλθει από την πώληση των κρατικών επιχειρήσεων. Εάν όμως η κυβέρνηση προχωρήσει στην αποκρατικοποίηση μόνο των κερδοφόρων επιχειρήσεων του δημοσίου, τότε το μεν χρέος θα μειωθεί κατά το ποσόν της πώλησης το δε έλλειμμα θα αυξηθεί κατά το ποσόν των μη εισπραττομένων ετησίων μερισμάτων, σε περίπτωση κερδοφόρων επιχειρήσεων. Αντίθετα, εάν αποκρατικοποιήσει ζημιογόνες επιχειρήσεις, αφενός μεν θα μειωθεί αυτόματα το έλλειμμα λόγω της μεταφοράς των ζημιών τους στον ιδιωτικό τομέα, αφετέρου τα έσοδα θα περιορίσουν το δημόσιο χρέος. Η πώληση όμως των ζημιογόνων επιχειρήσεων θα περιορίσει τον κοινωνικό ρόλο του κράτους, αφού όταν μιλάμε για τέτοιες επιχειρήσεις πρόκειται κυρίως για οργανισμούς κοινωνικής ωφέλειας, όπως είναι αυτός των συγκοινωνιών, της παροχής νερού, κλπ. Κι όλα αυτά όταν στη Γερμανία εθνικοποιούνται ήδη ξανά πολλές επιχειρήσεις ηλεκτρικής ενέργειας, οι οποίες στο παρελθόν είχαν πουληθεί σε ιδιώτες.

Μία από τις προτάσεις που απασχόλησαν πολύ και εξακολουθούν να απασχολούν πολλούς αναλυτές, είναι η ελεγχόμενη αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους, με πολύ χαμηλό επιτόκιο και με σταθερές, μακροπρόθεσμες δόσεις, που σε συνδυασμό με τη λήψη μέτρων ανάπτυξης θα οδηγούσαν σε αύξηση της ανταγωνιστικότητας, το άνοιγμα νέων αγορών και την προσέλκυση επενδύσεων, κ.ο.κ. Κατά της πολιτικής αυτής εντάσσεται η ελληνική κυβέρνηση, διότι υποστηρίζει ότι αυτό τυπικά σημαίνει δήλωση χρεοκοπίας της χώρας. Στο πνεύμα αυτό, ο Lipsky, αναπληρωτής πρόεδρος του ΔΝΤ, τόνισε πως ενδεχόμενη αναδιάρθρωση χρέους θα προκαλούσε περισσότερα προβλήματα απ' αυτά που πιθανόν θα έλυνε. Κι αυτό για τους εξής λόγους:⁴⁰

- Δε θα συνεισέφερε στην ανάπτυξη της οικονομίας όπως τα δημοσιονομικά και διαρθρωτικά μέτρα της κυβέρνησης, που έχουν τη δυνατότητα να μειώσουν τα κόστη κάνοντας την αγορά εργασίας πιο ευέλικτη, βελτιώνοντας παράλληλα, το επιχειρηματικό και επενδυτικό κλίμα.

⁴⁰ IMF Survey online (2010i), "IMF Approves €30 Bln Loan for Greece on Fast Track", 9/5

- Η ύπαρξη ενός ισχυρού δικτύου οικονομικών και πολιτικών διασυνδέσεων περιπλέκει οποιαδήποτε εναλλακτική στο κυβερνητικό πρόγραμμα, γι' αυτό και πιθανή αναδιάρθρωση χρέους θα πρέπει να μην επηρεαστεί από μολυσματικές επιδράσεις.
- Το βασικό ζήτημα για την ελληνική οικονομία δεν είναι η μείωση του χρέους της αλλά του μεγάλου πρωτογενούς ελλείμματός της.

Πέραν όμως από την Ελλάδα και την κατάσταση στο εσωτερικό της, όλη αυτή η εξέλιξη είχε τις επιπτώσεις της και στην Ε.Ε. στην οποία η χώρα μας είναι αναπόσπαστο μέλος αλλά και στην Ευρωζώνη λόγω της χρήσης από την Ελλάδα του κοινού νομίσματος. Γι' αυτό το λόγο και για την αποφυγή παρόμοιων καταστάσεων στο μέλλον, οι ηγέτες των κρατών μελών της Ευρωζώνης συμφώνησαν κι εκείνοι στη λήψη μακροπρόθεσμων μέτρων που θα βοηθήσουν στην αντιμετώπιση των διαρθρωτικών προβλημάτων της. Έτσι, κατέληξαν στην υιοθέτηση αυστηρότερων διαδικασιών για τη συμμόρφωση των κρατών με συσσωρευμένα υπερβολικά δημοσιονομικά ελλείμματα, το μεγαλύτερο και καλύτερο συντονισμό των οικονομικών πολιτικών μεταξύ των κρατών-μελών, τη στενότερη επιτήρηση ώστε να διασφαλίσουν ότι οι κυβερνήσεις δε θα επιτρέψουν τα οικονομικά τους να βγουν εκτός ελέγχου, καθώς και την εισαγωγή ενός προκαθορισμένου μηχανισμού για την αντιμετώπιση μελλοντικών κρίσεων.

Στα ίδια σχεδόν συμπεράσματα κατέληξε και το παγκόσμιο οικονομικό φόρουμ που έλαβε χώρα στα τέλη του Ιανουαρίου 2011, στο Νταβός της Ελβετίας, όπου οι Ευρωπαίοι ηγέτες έκαναν έκκληση για μεγαλύτερη διαφάνεια, καθώς και για διαρθρωτικές αλλαγές στην Ευρωζώνη. Οι αλλαγές αυτές θα αφορούν κυρίως το συνταξιοδοτικό και το φορολογικό τομέα, όπου θα συντελέσουν στη διατήρηση της ανάκαμψης της ζώνης. Επίσης, θεωρήθηκαν ζωτικές οι μεταρρυθμίσεις στον τομέα της εκπαίδευσης και των υποδομών για τη διατήρηση της ανταγωνιστικότητας, αλλά και η βελτίωση της οικονομικής συνεργασίας, εν γένει, προκειμένου να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη του κοινού.

Σύμφωνα με τα συμπεράσματα του φόρουμ⁴¹, η Ευρώπη αναρρώνει από την οικονομική κρίση πιο αργά απ' ότι θα περίμενε κανείς. Η ανάπτυξη στην Ευρωζώνη το 2011 αναμένεται να είναι 2% λιγότερη από τον παγκόσμιο μέσο όρο. Γι' αυτό και οι ευρωπαίοι ηγέτες τόνισαν ότι η Ευρωζώνη οφείλει να ενδυναμώσει την ταυτότητά της και να προχωρήσει σε μακροπρόθεσμες διαρθρωτικές αλλαγές, εάν φυσικά επιθυμεί να συνεχίσει να ανταγωνίζεται σ' έναν κόσμο που διαρκώς μεταβάλλεται. Στο ίδιο φόρουμ ο Έλληνας Πρωθυπουργός είπε στους συμμετέχοντες ότι η Ελλάδα κατόρθωσε να προχωρήσει σε σημαντικές διαρθρωτικές αλλαγές μέσα στον τελευταίο χρόνο αναμορφώνοντας το συνταξιοδοτικό της πρόγραμμα, το φορολογικό σύστημα και βελτιώνοντας τη διαφάνεια βγάζοντας κυβερνητικά αρχεία στο διαδίκτυο. «Τα κάναμε όλα κατά γράμμα», είπε, «ακολουθήσαμε τη συνταγή, αλλά οι αγορές δεν ανταποκρίθηκαν». Κι αυτό διότι οι αγορές έχουν τώρα στραμμένο το βλέμμα τους προς τις Βρυξέλλες και το Παρίσι διότι αναρωτιούνται τι κάνει η Ευρώπη για την Ευρωζώνη και ποιες θα είναι οι τελικές αποφάσεις της στη Διάσκεψη κορυφής τέλος Μαρτίου 2011 για τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας.⁴²

⁴¹ World Economic Forum Annual Meeting 2011, "European Leaders call for greater Eurozone transparency and structural reform", Davos Switzerland, 27/1/11, <http://www.weforum.org>

⁴² <http://www.weforum.org>

9. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Μελετώντας τις διαφορετικές περιπτώσεις χωρών που συνέτρεξαν στο ΔΝΤ, για δανεισμό κυρίως, η γενική αίσθηση που προκύπτει είναι ότι ενώ αυτό μπορεί προσωρινά να απαλύνει το άμεσο πρόβλημα των οικονομιών, προσφέροντας εφήμερη λύση στο πρόβλημα ρευστότητας που συνήθως αυτές αντιμετωπίζουν, εντούτοις οι συνολικές επιπτώσεις της παρέμβασής του στη γενικότερη λειτουργία της οικονομίας, δεν είναι οι καλύτερες.

Σ' ένα think tank της Ουάσιγκτον, το Κέντρο Οικονομικής Πολιτικής και Έρευνας, εκδόθηκε μια μελέτη, τον Οκτώβριο του 2009, σχετικά με 41 χώρες οφειλέτες του ΔΝΤ. Η μελέτη αυτή διαπίστωσε ότι οι αυστηρές πολιτικές του Ταμείου, καθώς και η μείωση των δαπανών σε συνδυασμό με την αυστηρότερη νομισματική πολιτική, περισσότερο ζημίωσαν αντί να βοηθήσουν τις οικονομίες αυτές. Αυτό ήταν και το συμπέρασμα μιας μελέτης που κυκλοφόρησε πριν από έναν περίπου χρόνο, από τον Υ. Özdemir από το Middle East Technical University της Άγκυρας, όπου σύγκρινε τις επιπτώσεις από την βοήθεια του ΔΝΤ στην Αργεντινή και την Τουρκία.⁴³ Στο αντίστοιχο προηγούμενο κεφάλαιο είδαμε ότι και οι δύο αυτές χώρες αντιμετώπισαν σοβαρές οικονομικές κρίσεις το 2001, ακολουθούμενες από δημοσιονομικά ελλείμματα, ανεπαρκή αύξηση των εξαγωγών, υψηλό χρέος, πολιτική αστάθεια και ανισότητα πλούτου. Η Αργεντινή αυτομόλησε από το ΔΝΤ, ενώ η Τουρκία παρέμεινε χρόνια υπό τις εντολές του. Το αποτέλεσμα ήταν ότι η Αργεντινή, τελικώς, ανέκαμψε, ενώ η Τουρκία κατάφερε να ορθοποδήσει με τη διακοπή των παλαιών οικονομικών προγραμμάτων που είχαν επιβληθεί από το ΔΝΤ και την υιοθέτηση νέων βασιζόμενων σε διαρθρωτικές κυρίως, αλλαγές της οικονομίας της. Η εξάρτηση της Τουρκίας από τις ξένες επενδύσεις την έχει καταστήσει ιδιαίτερα ευαίσθητη στην

⁴³ Brown E., (2009), ο.π. σημ. 27

παγκόσμια οικονομική ύφεση. Αντίθετα, η Αργεντινή που επέλεξε το δρόμο των τοπικών επενδύσεων, είχε ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη της οικονομίας της⁴⁴.

Εδώ και χρόνια επικρατεί έντονα η πεποίθηση ότι το ΔΝΤ δεν έχει κατορθώσει να προσαρμοστεί στο μεταβαλλόμενο κόσμο και ως εκ τούτου η επιρροή του είναι πια περιορισμένη. Έτσι επικρίνεται έντονα η αποτελεσματικότητα των συγκεκριμένων προγραμμάτων του, τα οποία χρησιμοποιούνται ισοπεδωτικά ανεξαρτήτως περίπτωσης. Έτσι, ως επί το πλείστον, ο δανεισμός από το Ταμείο συνοδεύεται από τη λήψη μέτρων λιτότητας, τα οποία όμως βασίζονται σε όρους που τις περισσότερες φορές δε μεταβάλλονται. Οι όροι αυτοί περιλαμβάνουν κυρίως μαζικές αυξήσεις επιτοκίων, καθώς και χαμηλές δημόσιες δαπάνες. Τα παραπάνω μέτρα είχαν εφαρμοστεί και στην Ασία το '97-'98, αλλά ασκείται έντονη κριτική καθώς θεωρείται ότι έτσι η ύφεση επιτείνεται, ενώ αυξάνεται η οικονομική ανασφάλεια και η ανεργία. Πολλοί είναι ακόμη αυτοί που υποστηρίζουν ότι το ΔΝΤ, σε αντίθεση με ότι κατά καιρούς το ίδιο επίσημα υποστηρίζει, ηθελημένα αποκλείει από την πολιτική του την ανάπτυξη γιατί σ' αυτήν περιλαμβάνονται και τυχόν κίνδυνοι αποτυχίας στους οποίους δεν πρέπει να εκτεθούν οι δανειστές.

Επίσης, αρκετά από τα προγράμματα του ΔΝΤ αποτυγχάνουν ή διακόπτονται πριν από την ολοκλήρωσή τους, όπως συνέβη στην περίπτωση της Αργεντινής και της Ουγγαρίας. Γενικά, αμφισβητείται έντονα η ικανότητα και αποτελεσματικότητα του Ταμείου στην πρόληψη και έγκαιρη αντιμετώπιση των οικονομικών κρίσεων. Έτσι, σύμφωνα με τον οικονομολόγο Τζόζεφ Στίγκλιτς, κάτοχο βραβείου Νόμπελ, «το ΔΝΤ απαντά κυρίως στα συμφέροντα των χρηματαγορών και των προηγμένων βιομηχανικών χωρών και όχι στις πραγματικές ανησυχίες του αναπτυσσόμενου κόσμου». Ο Στίγκλιτς θεωρεί «καταστροφικό» τον απολογισμό των προγραμμάτων αρωγής του ΔΝΤ προς τις χώρες που βρίσκονται σε κρίση: «Η Ινδονησία, η

⁴⁴ Brown E., (2009), ο.π. σημ. 27

Ταϊλάνδη, η Κορέα, η Ρωσία, η Βραζιλία και τέλος η Αργεντινή: Έξι αποτυχίες σε έξι χρόνια πάει πολύ!»⁴⁵

Μετά και την ασιατική κρίση, αναπτύχθηκε ένας έντονος διάλογος ανάμεσα στους ακαδημαϊκούς και στους χαράσσοντες την πολιτική, σχετικά με την επίδραση του Ταμείου στη διαμόρφωση της πολιτικής των αναπτυσσόμενων χωρών, οι οποίες καταφεύγουν σε αυτό σε περιόδους ελλείμματος ξένου συναλλάγματος. Όταν λοιπόν λαμβάνουν αυτή τη βοήθεια καλούνται από το ΔΝΤ, και από τα Άρθρα της Συμφωνίας του, να προχωρήσουν σε οικονομικές μεταρρυθμίσεις, όπως αυτές προτείνονται από το προσωπικό του Ταμείου, με στόχο την έξοδο απ' αυτό το έλλειμμα. Οι κριτικές που ασκούνται, όμως, εστιάζουν στο ότι αυτές οι μεταρρυθμίσεις στην πραγματικότητα επιδεινώνουν, αντί να διορθώνουν, την κατάσταση της δανειζόμενης χώρας, φέρνοντας τη όλο και πιο κοντά στην επόμενη περίοδο ελλείμματος⁴⁶. Το ίδιο το Ταμείο βέβαια διατηρεί διαφορετική γνώμη, θεωρώντας πως λειτουργεί όπως θα έπρεπε και παρεμβαίνοντας με τρόπο έγκαιρο και διορθωτικό.

Όσον αφορά την Ελλάδα, είναι έντονη η αίσθηση τόσο σε εσωτερικούς όσο και σε εξωτερικούς κύκλους, ότι ασκήθηκε πίεση στις αρχές της από τις χώρες της Ευρωζώνης, ώστε να καταφύγει στο δανεισμό προκειμένου να μη διαταραχθούν οι χρηματοπιστωτικές αγορές της. Σύμφωνα με τον Anatole Kaletsky, οικονομικό αναλυτή της εφημερίδας The Times, όλο αυτό θα μπορούσε να έχει αποφευχθεί χωρίς η Ε.Ε. να δώσει ουσιαστικά χρήματα στην Ελλάδα, μόνο αν οι επενδυτές γνώριζαν ότι το ελληνικό χρέος είναι εγγυημένο από την Ε.Ε., οπότε έτσι θα εξακολουθούσαν να παρέχουν χρηματοδότηση στη χώρα, με διπλάσιο επιτόκιο από ότι δανείζουν το Παρίσι ή το Βερολίνο, και έτσι η κρίση θα τελείωνε χωρίς ουσιαστικό δανεισμό⁴⁷.

⁴⁵ Το Βήμα (2002), Απόσπασμα συνέντευξης του νομπελίστα οικονομολόγου Τζόζεφ Στίγκλιτς στη γαλλική εφημερίδα Le Figaro, 10/8

⁴⁶ Conway P. (2000), "IMF Programms and Economic Crisis: An Empirical Study of Transition, Patrick Conway, Department of Economics", University of North Carolina, 5/1

⁴⁷ Kaletsky A (2010), «Η Ελλάδα θα πληρώσει τα μέτρα με πολυετή ύφεση», Τα Νέα 20/2

Εξαρχής αντίθετος με την προοπτική προσφυγής της χώρας στο ΔΝΤ ήταν ο πρόεδρος της ΕΚΤ Ζαν-Κλοντ Τρισέ, ο οποίος σε συνέντευξη τύπου στη Φρανκφούρτη στις αρχές Μαρτίου του 2010 δήλωσε ότι δε θεωρεί το Ταμείο ως τον ενδεδειγμένο οργανισμό για την παροχή οικονομικής βοήθειας σε μια χώρα-μέλος της Ευρωζώνης⁴⁸. Διακήρυττε ότι τα ευρωπαϊκά προβλήματα θα πρέπει να λαμβάνουν ευρωπαϊκές λύσεις, επομένως η προσφυγή χώρας μέλους του ευρώ στο ΔΝΤ θα αποτελούσε ταπείνωση για την Ευρώπη. Οι περισσότεροι Ευρωπαίοι ηγέτες συμφώνησαν μαζί του. Ο Γερμανός υπουργός Οικονομικών Β. Σόιμπλε έφτασε να στηρίζει την ιδέα της ίδρυσης ενός Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ταμείου σαν εναλλακτική λύση⁴⁹. Εν πολλοίς ήταν κατανοητή η απροθυμία των ανώτατων αξιωματούχων της Ε.Ε. έναντι της ανάληψης της ηγεσίας ενός εγχειρήματος διάσωσης κράτους μέλους της Ευρωζώνης από το ΔΝΤ κι αυτό γιατί το ευρώ σχεδιάστηκε με τη φιλοδοξία να αποτελεί ένα ισχυρό νόμισμα για ισχυρές χώρες. Το ΔΝΤ, αντιθέτως, είναι συνδεδεμένο με την προσφορά συνδρομής σε φτωχές χώρες που αντιμετωπίζουν οριακά προβλήματα. Εξάλλου, σύμφωνα και με την άποψη του οικονομολόγου κ. Rogoff η χρηματοπιστωτική αγορά, με όλα όσα προϊόντα διαθέτει, υπολογίζεται, έναντι παγκοσμίου ΑΕΠ \$60τρς, στα \$200τρς, εκ των οποίων τα \$120τρς δημιουργούνται μόνο από το εμπόριο των χρεών.⁵⁰

⁴⁸ Χρυσανθοπούλου Λ., (2010), «Αντίθετος ο Τρισέ σε ελληνική προσφυγή στο ΔΝΤ, Α.Βέμπερ: Θετική αντίδραση των αγορών στα μέτρα και στο νέο 10ετές ομόλογο», Ημερησία 5/3

⁴⁹ Πρώτο Θέμα (2010), «Τα φαντασματάκια του ΔΝΤ είναι καλύτερα για την Ελλάδα», 10/3

⁵⁰ Βιλιάρδος Β. (2010), ο.π. σημ. 39

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: ΓΕΝΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1-1: Αναφορά ελλείμματος / πλεονάσματος Γενικής Κυβέρνησης, επίπεδο χρέους

Αναφορά ελλείμματος / πλεονάσματος Γενικής Κυβέρνησης, επίπεδο χρέους και παροχή σχετικών στοιχείων

Εκατομμύρια ευρώ	Έτος			
	2006 half- finalized	2007 half- finalized	2008 half- finalized	2009 half- finalized
Έλλειμμα (-)/ Πλεόνασμα (+)				
Γενική Κυβέρνηση	-12.109	-14.465	-22.363	-36.150
- Κεντρική Κυβέρνηση	-12.948	-14.596	-23.244	-35.403
- Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης	-222	-115	-79	-65
- Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης	1.061	246	960	-682
Ενοποιημένο χρέος Γενικής Κυβέρνησης ονομαστικές τιμές στο τέλος κάθε έτους	224.204	238.581	261.396	298.032
<i>Ανά κατηγορία:</i>				
Διαθέσιμα και καταθέσεις	988	693	728	1.477
Χρεόγραφα εκτός μετοχών, μη συμπ/νων χρ.				
Παραγώγων	179.543	194.337	216.139	252.721
<i>Βραχυπρόθεσμα</i>	943	1.625	5.496	10.820
<i>Μακροπρόθεσμα</i>	178.600	192.712	210.643	241.901
Δάνεια	43.673	43.551	44.529	43.834
<i>Βραχυπρόθεσμα</i>	1.404	315	55	1.245

<i>Μακροπρόθεσμα</i>	42.269	43.236	44.474	42.589
Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης που αφορούν:				
Ακαθάριστο σχηματισμό παγίου κεφαλαίου	7.116	7.731	7.710	7.938
Δαπάνες για τόκους κατά Δ.Υ.Ε.	9.188	10.061	11.614	12.478
Δαπάνες για τόκους κατά ΕΣΟΛ 95	9.778	10.737	11.878	12.420
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε τρέχουσες τιμές	211.314	227.134	236.936	235.035

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Πίνακες Διαδικασίας Ελέγχου Υπερβολικού Ελλείμματος, Έτος 2010 (Προσωρινά Στοιχεία)

Πίνακας 1-2: Η οικονομική θέση της Ελλάδας στο ΔΝΤ

II. General Resources Account:	SDR Million	%Quota
Quota	823.00	100.00
Fund holdings of currency	9,783.45	1,188.75
Reserve Tranche Position	170.95	20.77
Lending to the Fund		
Notes Issuance		
Holdings Exchange Rate		

III. SDR Department:	SDR Million	%Allocation
Net cumulative allocation	782.36	100.00
Holdings	609.06	77.85

IV. Outstanding Purchases and Loans:	SDR Million	%Quota
Stand-by Arrangements	9,131.30	1,109.51

V. [Latest Financial Arrangements:](#)

<u>Type</u>	<u>Date of Arrangement</u>	<u>Expiration Date</u>	<u>Amount Approved (SDR Million)</u>	<u>Amount Drawn (SDR Million)</u>
Stand-By	May 09, 2010	May 08, 2013	26,432.90	9,131.30

VI. Projected Payments to Fund ^{1/}**(SDR Million; based on existing use of resources and present holdings of SDRs):**

	Forthcoming				
	<u>2011</u>	<u>2012</u>	<u>2013</u>	<u>2014</u>	<u>2015</u>
Principal			1,471.81	4,565.65	3,093.84
Charges/Interest	<u>252.28</u>	<u>263.77</u>	<u>289.21</u>	<u>202.84</u>	<u>34.88</u>
Total	<u>252.28</u>	<u>263.77</u>	<u>1,761.02</u>	<u>4,768.49</u>	<u>3,128.72</u>

^{1/} When a member has overdue financial obligations outstanding for more than three months, the amount of such arrears will be shown in this section.

Πηγή: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, www.imf.org
Στοιχεία όπως ίσχυαν την 31^η Ιανουαρίου 2011

Πίνακας 1-3: Συναλλαγές της Ελλάδας με το Ταμείο 1/5/1984 – 31/1/2011Συναλλαγές της Ελλάδας με το Ταμείο από την 1^η Μαΐου 1984 έως την 31^η Ιανουαρίου 2011

(in SDRs)

Year	GRA Disbursements	GRA Repurchases	GRA Charges Paid	PRGT Disbursements	PRGT Repayments	PRGT Interest Paid	Total Disbursements	Total Repayments	Total Charges/Interest Paid
2010	9,131,300,000	0	61,414,236	0	0	0	9,131,300,000	0	61,414,236

Πηγή: www.imf.org, country inf

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΡΠΑ

Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Μπαμπανάσης Σ., (2004), «*Νέα Διεθνής Οικονομία*», Παπαζήσης, Αθήνα
- Γιακούλας Δ., Γεμενής Κ., (2007), «*Ολοκλήρωση της διεθνούς κεφαλαιαγοράς και οικονομικές κρίσεις: Η περίπτωση της Νοτιοανατολικής Ασίας*», Αγορά Χωρίς Σύνορα, Τόμος 13 (1), 58-74
- Κότιος Α., «*Πανεπιστημιακές σημειώσεις ΜΠΣ ΔΕΣ*», α' εξάμηνο Διεθνές Νομισματικό Σύστημα & Θεωρία Διεθνούς Εμπορίου, σελ. 183-184
- Πρωθυπουργικό γραφείο, (2010), *Ομιλία Έλληνα Πρωθυπουργού*, 2 Μαΐου
- IMF Survey online, (2009), «*Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη-Στήριξη του ΔΝΤ στη Ρουμανία για την αντιμετώπιση της κρίσης*», 4/5
- IMF, (2010α), «*Το διοικητικό Συμβούλιο του ΔΝΤ Εγκρίνει Διευθέτηση Ετοιμότητας Διάθεσης Ύψους 30 Δισεκατομμυρίων Ευρώ για την Ελλάδα*», Δελτίο Τύπου Αριθμ. 10/187, 9 Μαΐου
- IMF, (2010β), *Δήλωση της ΕΕ, της ΕΚΤ και του ΔΝΤ από την αποστολή στην Ελλάδα για τη δεύτερη επανεξέταση*, Δελτίο Τύπου Νο. 10/454, 23/11
- IMF (2010γ), *Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου σχετικά με τον ενδιάμεσο έλεγχο στην Ελλάδα*, Ανακοίνωση Τύπου Αρ. 10/246, 17/6
- IMF, (2011), *Δήλωση της Ε.Ε., της ΕΚΤ και του ΔΝΤ από την αποστολή στην Ελλάδα για την τρίτη επανεξέταση*, Δελτίο Τύπου Αρ. 11/37, 11/2
- Brown E., (2009), «*Ανταρσία στην ΕΕ/ΔΝΤ: Ελλάδα, Ισλανδία, Λετονία μπορούν να δείξουν το δρόμο*», 7/12
- Ημερησία (2010), «*Λύση ΔΝΤ με συνδρομή από Ε.Ε. προκρίνει η Γερμανία*», 19/3
- Kaletsky A (2010), «*Η Ελλάδα θα πληρώσει τα μέτρα με πολυετή ύφεση*», Τα Νέα 20/2
- Καυόλης Α., (2009), «*Αναβαθμίζεται ο ρόλος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Τι αλλάζει στη λειτουργία και στις αρμοδιότητες του διεθνούς χρηματοπιστωτικού οργανισμού μετά τη σύνοδο της Κωνσταντινούπολης*», Το Βήμα, 7 Οκτωβρίου
- Κωβαίος Α. (2010), «*Συνέντευξη Θεόδωρου Πάγκαλου: Δεν υπάρχει περίπτωση να πάμε στο ΔΝΤ*», Το Βήμα, 21/2
- Παπαδής Θ., (2010), «*Ελλάδα-ΔΝΤ: Αρχίζουν οι διαπραγματεύσεις*», Ημερησία 21/4

- Πρώτο Θέμα (2010), «*Τα φαντασματάκια του ΔΝΤ είναι καλύτερα για την Ελλάδα*», 10/3
- Τα Νέα (2010), «*Τι θα ζητούσε το ΔΝΤ αν ερχόταν στην Ελλάδα*», 20/2
- Το Βήμα (2002), *Απόσπασμα συνέντευξης του νομπελίστα οικονομολόγου Τζόζεφ Στίγκλιτς στη γαλλική εφημερίδα Le Figaro*, 10/8
- Χριστοδούλου Μ., (2010), «*Μέτρα-σοκ προτείνει το ΔΝΤ στην Ελλάδα*», Ισοτιμία 20/2
- Χρυσανθοπούλου Λ., (2010), «*Αντίθετος ο Τρισέ σε ελληνική προσφυγή στο ΔΝΤ, Α.Βέμπερ: Θετική αντίδραση των αγορών στα μέτρα και στο νέο 10ετές ομόλογο*», Ημερησία 5/3/2010
- Βιλιάρδος Β. (2010), «*Στη δίνη του χρέους, Η πρόσφατη έκθεση του ΔΝΤ, τα πλεονεκτήματα της Ελλάδας, η υπερχρέωση της δύσης, η αμερικανική πρόταση εξόδου από την κρίση και η ελπίδα για το μέλλον*», <http://www.casss.gr/PressCenter/Articles/2223.aspx>, 7/11
- Λιάρος Γ. (2011), «*Αυτή η κόλαση δεν αποτελούσε μονόδρομο για την Ελλάδα*», Συνέντευξη Μαρίας Νεγρεπόντη-Δελιβάνη, καθηγήτριας οικονομικών και πρώην πρύτανης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, <http://www.newscode.gr/proswpa/story/maria-negrepopnth-delibanhayth-h-kolash-den-apoloyse-monodromo-gia-thn-el>, 8/2
- *Cyberspace*: <http://news.in.gr/economy/article/?aid=1117896>, «*Η προσφυγή της Ελλάδας στο ΔΝΤ δεν είναι ταπεινωτική για την ΕΕ, λέει ο Μπαρόζο*», 19/3/2010
- *Cyberspace*: <http://www.tanea.gr/default.asp?pid=2&ct=1&artId=4573072>, «*Η συμφωνία με την Ευρώπη και ΔΝΤ, Ο χάρτης της δημοσιονομικής προσαρμογής και το πρόγραμμα της ασφυκτικής επιτήρησης*», 5/5/2010
- *Cyberspace*: <http://www.skai.gr/news/finance/article/147356/oosa-sto-143-i-anergia-stin-ellada-to-2011/>, «*ΟΟΣΑ: Στο 14,3% η ανεργία στην Ελλάδα το 2011, Παραμένει ο κίνδυνος για εκατομμύρια ανθρώπους να μείνουν εκτός αγοράς εργασίας*», 7/7/2010
- *Cyberspace*: <http://www.skai.gr/news/finance/article/147353/arnitiki-anantuxi-upsilos-nlithorismos/>, «*Αρνητική ανάπτυξη, υψηλός πληθωρισμός*», 7/7/2010
- *Cyberspace*: <http://www.skai.gr/news/finance/article/160484/dusoiones-oi-provlepseis-gia-tin-anergia-stin-ellada/>, «*Δυσοίωνες οι προβλέψεις για την ανεργία στην Ελλάδα*», 4/1/2011

Διεθνής Βιβλιογραφία

- Ames P. (2010), “*EU comes through for Greece, but at what cost?*”, <http://www.globalpost.com/dispatch/european-union/100325/greece-economy-eurozone-bailout>, 25/3

- BBC News (2010), “Greece calls on emergency loans”, 23/4
- Boda Z. (2009), “Hungary and the IMF: indebted future”, Bretton Woods Project, Budapest, 10/7
- Bretton Woods Project (2008), “Back from the dead IMF pumps out loans and conditionality”, 27/11
- Bretton Woods Project (2009), “IMF austerity chills crisis countries”, 10/7
- Bryant C. (2010), “Hungary rules out new IMF loan”, Financial Times, 24/8
- CESifo (2011), *The EEAG Report on the European Economy, "Greece"*, Munich, pp. 97–125.
- Cohen A. Ph.D., Brett D., Schaefer, (1998), “The IMF’s \$22,6 Billion Failure in Russia”, The Heritage Foundation, 24/8
- Conway P. (2000), “IMF Programms and Economic Crisis: An Empirical Study of Transition, Patrick Conway, Department of Economics”, University of North Carolina, 5/1
- Corsetti G., Guimaraes B., Roubini N., (2005), “International lending of last resort and moral hazard: a model of IMF’s catalytic finance”, 11/2002. This version: 3/2005
- Dreher A, (2004), “Does IMF cause moral hazard? A critical review of the evidence”, University of Konstanz and Thurgau Institute of Economics, This version: December 2004
- EurActiv (2009), “Romania seeks IMF loan as Eastern crisis worsens”, 5/3
- Fischer S. (1998), “The IMF and the Asian Crisis”, International Monetary Fund, Los Angeles, 20/3
- G-20 Communiqué (2009), Meeting of Finance Ministers and Central Bank Governors, United Kingdom, 14/3
- Haidane A., Head International Finance Division and Taylor A., International Finance Division, “Moral hazard: how does IMF lending affect debtor and creditor incentives?”, Bank of England
- Hava E. (2010), “Turkey and the IMF: the beginning of a new era” , <http://www.todayszaman.com/news-204091-turkey-and-the-imf-the-beginning-of-a-new-era.html>, 12/3
- IMF (2000), “Recovery from the Asian Crisis and the Role of the IMF”, IMF Staff, 6/2000
- IMF (2001a), “Purposes of Conditionality, Conditionality in Fund-Supported Programs, Policy Issues”, Prepared by the Policy Department & Review Department (in consultation with other departments), Approved by Jack Boorman, 16/2

-
- IMF (2001b), *“International Monetary Fund, Conditionality in Fund-Supported Programs: External Consultations”*, Prepared by the Policy Department & Review Department (in consultation with other departments), Approved by Jack Boorman, 17/7
 - IMF (2001c), *“Conditionality in Fund-Supported Programs-Overview”*, Prepared by the Policy Development & Review Department, 20/2
 - IMF (2002), *“Guidelines on Conditionality”*, Prepared by the Legal and Policy Development & Review Departments (in consultation with other departments), Approved by Timothy F. Geithner and François Gianviti, 25/9
 - IMF (2003), Independent Evaluation Office (IEO), *“The role of the IMF in Argentina 1991-2002”*, Draft Issues Paper for an Evaluation by the Independent Evaluation Office (IEO), 7/2003
 - IMF (2008a), *“IMF Executive Board Approves €12.3 Billion Stand-By Arrangement for Hungary”*, Press Release No. 08/275, 6/11
 - IMF Survey online (2008b), *“Global Financial Crisis, IMF Agrees \$15.7 Billion Loan to Bolster Hungary’s Finances”*, 6/11
 - IMF (2009a), *“Review of Recent Crisis Programs, Prepared by the Strategy, Policy and Review Department in consultation with other departments”*, Approved by Reza Moghadam, 14/9
 - IMF (2009b), *IMF Managing Director Dominique Strauss-Kahn Welcomes Historic Action by the G20*, Press Release No. 09/330, 25/9
 - IMF (2009c), *IMF Executive Board Approves €12.95 Billion Stand-By Arrangement for Romania*, Press Release No. 09/148, 4/5
 - IMF (2010a), *IMF Crisis Lending, International Monetary Fund Factsheet*, 3/2010
 - IMF (2010b), *IMF Conditionality, Factsheet*, 27/9
 - IMF (2010c), *Statement by the IMF Mission to Hungary*, Press Release No. 10/295, 17/7
 - IMF (2010d), *Statement by IMF Mission Chief for Romania*, Press Release No. 10/307, 4/8
 - IMF (2010e), *Transcript of a Press Conference by George Papakonstantinou, Finance Minister of Greece*, Washington DC, 25/4
 - IMF Survey online (2010f), *“Europe and IMF Agree €110 Billion Financing Plan With Greece”*, 2/5

- IMF (2010g), *Joint Statement on Greece by EU Commissioner Olli Rehn and IMF Managing Director Dominique Strauss-Kahn*, Press Release No. 10/177, 2/5
- IMF (2010h), *“IMF Reaches Staff-Level Agreement with Greece on €30 Billion Stand-By Arrangement”*, Press Release No. 10/176, 2/5
- IMF Survey online (2010i), *“IMF Approves €30 Bln Loan for Greece on Fast Track”*, 9/5
- IMF (2010j), *Transcript of a Press Briefing on Greece with Poul Thomsen, IMF Mission Chief, Servaas Dervoose, EC Mission Chief, Denis Blenck, ECB Senior Advisor and Gerry Rice*, IMF External Relations, Athens, 23/11
- Independent Evaluation Office of the International Monetary Fund (2008), *IEO Releases Evaluation of Structural Conditional in IMF-Supported Programs*, IEO Press Release No. 08/01, Washington D.C., USA, 3/1
- Krueger A. (2001), *“Moral Hazard: Does IMF Financing Encourage Imprudence by Borrowers and Lenders?”*, First Deputy Managing Director, IMF, in an address to the National Economists’ Club, American Enterprise Institute, Washington D.C., 11/2001
- Meltzer A.H. (1998), *“Asian Problems and the IMF”*, The Cato Journal, Vol. 17 No. 3, 24/2
- Molia N. (2009), *“IMF emergency loans: Greater flexibility to overcome the crisis?”*, Bretton Woods Project, 17/4
- Ortiz Martinez G., (1998), *“What Lessons Does the Mexican Crisis Hold For Recovery in Asia?”*, Finance & Development, Volume 35, Number 2, 6/1998
- Papadimas L., Strupczewski J., (2010), *“EU, IMF agree \$147 billion bailout for Greece”*, Reuters, 2/5
- Prime Minister’s Office, 2 May 2010
- Spiegel online (2008), *Declaration Summit on Financial Markets and The World Economy*, <http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,590885,00.html>, 15/11
- Taylor J.B. (2008), *“The Financial Crisis and the Policy Responses: An Empirical Analysis of What Went Wrong”*, 11/2008
- The Brookings Institution (1997), *“Mexico in crisis, the U.S. to the rescue. The Financial Assistance Packages of 1982 and 1995”*, 5/1
- Vaubel R., (1983), *“The Moral Hazard of IMF Lending”*, The World Economy 6, No.3, 3/1983
- Reuters, (2010), *“Turkey and I.M.F. End Talks on Stand-By Loan”*, 10/3

- Yeldan A.E. (2008), *“Turkey and the long decade with the IMF”*, Bretton Woods Project, 17/6
 - Stiglitz J.E., (2010), *“The Insider – What I learned at the world economic crisis, The New Republic”* , 17/4
 - World Economic Forum Annual Meeting 2011, *“European Leaders call for greater Eurozone transparency and structural reform”*, Davos Switzerland, 27/1/11, <http://www.weforum.org>
 - 25th Washington Conference of the Council of the Americas, (1995), *“Drawing Lessons from the Mexican Crisis: Preventing and Resolving Financial Crises – the Role of the IMF”*, address by Michael Camdessus, Managing Director of the International Monetary Fund, Washington, D.C., 22/5
 - www.imf.org
-
-